

AÇIK
TOPLUM
VAKFI

KAYIP NESLİN EŞİĞİNDE

“Okuyamıyorum. Yazamıyorum.
Okula gitmek istiyorum.”

*Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocuk ve Gençlerin Eğitime
Erişimde Karşılaştıkları Zorluklar*

AÇIK
TOPLUM
VAKFI

Açık Toplum Vakfı

Türkiye'nin insan hakları, demokrasi ve evrensel değerlere karşı daha duyarlı ve daha açık bir toplum olabilmesi amacıyla 2008'de kurulmuştur. Vakıf, AB-Türkiye üyelik süreci, reform, kadın hakları, eğitim, bölgesel farklılıkların giderilmesi, sivil toplumun güçlenmesi gibi öncelikli ilgi alanlarına giren girişimleri proje veya kurum ölçeğinde desteklemektedir. Kurulduğu günden bu yana yüzlerce projeyi destekleyen, yaklaşık 800 bin kişiyle temas eden Açık Toplum Vakfı, 2016 yılı itibarıyla Suriyeli mülteci çocukların eğitim konusunu öncelikli çalışma alanlarından biri olarak belirlemiştir.

Kaya Heyse

1974'te Almanya'nın Münih şehrinde doğdu. 1997'de Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi bölümünden mezun oldu. Aynı yıl gazeteciliğe başladı. Star TV, Show TV, CNN Türk gibi ulusal haber televizyon kanallarında çalıştı. 2001'deki Afganistan ve 2003'teki Irak savaşlarındaki haberciliğiyle Türk Yazarlar Birliği'nin "En İyi Muhabir" (2002), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "Sedat Simavi En İyi Belgesel" (2002) ve Radyo ve Televizyon Gazetecileri Derneği'nin "En İyi Muhabir" (2003) ödüllerini aldı. Kaya Heyse, Açık Toplum Vakfı'nda program sorumlusu olarak çalışıyor.

ÖNSÖZ

“Bir kayıp nesil daha” dedirtmeyelim!

Bu hepimizin sorumluluğu.

2015 yıl sonu itibariyle dünya genelinde yaklaşık 60 milyon insan yaşadıkları yerlerden, evlerinden, vatanlarından uzakta yaşıyor. Bu sayı, 1945 yılından bu yana yaşanan en yoğun mülteci dramına işaret etmektedir. Türkiye geçtiğimiz yıllarda, bu inanılması güç insan hareketliliğinin merkezlerinden biri haline geldi. Geçtiğimiz birkaç yılda yaklaşık 3 milyon Suriyeli, iç savaştan kaçıp ülkemize sığındı. Türkiye, bu insanlara dünyada eşi benzeri görülmemiş bir şekilde kapılarını açtı.

Ülkemizde yaşayan ve yakın gelecekte ülkelerine geri dönme umudu taşımayan bu Suriyeli mültecilerin yarısı çocuk. Ve bu çocukların yarısından fazlası da okul çağında.

Dünya liderleri 2015’te Güney Kore’nin İncheon kentinde düzenlenen Dünya Eğitim Forumu’nda çocuklara bir söz verdiler: 2030 yılına kadar her çocuğa 12 yıllık, parasız eğitim imkanı sağlayacağız.

Ama mülteci çocuklar dünyanın bir çok yerinde eğitim haklarından ya mahrum bırakılıyor ya da erişimde büyük zorluklar çekiyor.

“Kayıp Neslin Eşiğinde: Okuyamıyorum. Yazamıyorum. Okula gitmek istiyorum” başlıklı bu araştırma, Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocuk ve gençlerin eğitime erişimde karşılaştıkları zorlukları; Türkiye’nin kamu yönetimi ve sivil toplum aracılığıyla bu engelleri ortadan kaldırmaya yönelik olağanüstü çabasını anlatıyor. Yaşanan zorluklar, çocukların, öğretmenlerin, anne-babaların ağızından okunduğunda daha iyi anlaşılıyor, hissedilebiliyor.

Açık Toplum Vakfı olarak 2016 yılı faaliyetlerimizi planlarken Suriyeli mülteci çocuklarla ilgili projelere destek sağlamayı öncelikli çalışma alanımız olarak belirledik. Dört aylık bir saha çalışmasıyla hazırlanan bu raporun yansıttığı tablo, Suriyeli çocukların sürdürülebilir eğitime erişiminde her şeyden önce bir dil engeli olduğunu gösteriyor. Bu çocukların pek çoğu Türkçe bilmiyor.

Ardından da diğer engeller, zorluklar..

Psikolojik travma, müfredat uyumsuzlukları, öğretmen açığı ve en önemlisi de altyapı eksikliği...

Bu çaptaki bir toplumsal sorunla baş edebilmek için kamu yönetimi ve sivil toplum kurumlarının işbirliğini zorunlu görüyoruz. 10 yıl sonra bu çocukların “Kayıp Bir Nesil” olarak anılmaması için bu gün hepimize düşen önemli sorumluluklar olduğuna inanıyoruz.

Gökçe Tüylüoğlu
Genel Sekreter
Açık Toplum Vakfı

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

AMAÇ VE YÖNTEMBİLİM

SURİYE İÇ SAVAŞI: BEŞ YILDA NE OLDU VE ŞİMDİ NEREDEYİZ

SURİYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİME ERİŞİMDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

- 1) Şiddet ortamında doğan ve büyüyen çocuklar: Psikososyal etmenler
- 2) Uyumun temel taşı: Dil
- 3) Para, para, para: Ekonomik zorluklar
- 4) Okullar nerede: Altyapı yetersizliği
- 5) Kim öğretecek: Suriyeli öğretmenler
- 6) Ne öğretilecek: Müfredat
- 7) Bitmedi: Diğer sorunlar

TÜRKİYE’NİN SURİYELİ ÇOCUKLARI EĞİTİM SİSTEMİNE DÂHİL ETMESİ: NEREDEN NEREYE

SAHA ARAŞTIRMASI

- 1) Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)
  - Suriye Nur Derneği GEM, Fatih, İstanbul
  - Suriye Can Derneği GEM, Okmeydanı, İstanbul
  - Elbeyli Mülteci Kampı, Kilis
  - İbn-i Rüşd GEM, Eyüp, İstanbul
- 2) Devlet Okulları
  - Zühtü Şenyuva İlkokulu, İkitelli, İstanbul
- 3) Özel Okullar
  - Zehra Üniversitesi, Gaziantep
- 4) Toplum Merkezleri
  - İKGV Toplum Merkezi, Esenler, İstanbul
  - Mavi Hilal Vakfı Toplum Merkezi, Sultanbeyli, İstanbul
  - Yuva Derneği Toplum Merkezi, Kırıkhan, Hatay

SİVİL TOPLUM CEPHESİNDE ARTILAR-EKSİLER

EKLER

- EK 1 – Görüşülen STK’ların listesi
- EK 2 – Araştırma, rapor ve resmi belgeler
- EK 3 – Açık Toplum Vakfı Ağı Eğitim Destek Programı’nın literatür taraması

GİRİŞ

Suriyeli Bir Öğretmen, Kasım 2015

3 Kasım 2015 günü, daha önce bağlantı kurduğum bir insan kaçakçısından bir mesaj aldım. 25 kişilik Suriyeli bir grup İzmir'in Dikili ilçesinde bir sahilde mahsur kalmıştı. Grup paralarını eksik ödeyince, insan kaçakçıları botu patlatıp sahilten ayrılmıştı. Bir haftadır sahilde bekliyorlardı. "Tam sana göre bir hikâye" dedi bana bağlantım.

Ertesi gün, Dikili'deydim. Bir taksi tutup, sahili bulmak için yola koyuldum. Yaklaşık yarım saat sonra grubu buldum. Ana yoldan aşağıyı görmek mümkün değildi, ağaçlar görüşü engelliyordu. Sahile inen bir patika da yoktu. Kumsala güçlkle varabildim.

Suriyeli bu grup, bir cennetin ortasında cehennemi yaşıyordu. Birikimlerinin büyük bölümünü insan kaçakçılarına kaptırılmışlardı, patlak bot ve Çin malı can yelekleri denizin kıyısına bırakılmıştı. Erkeklerin bir bölümü yakacak bir şeyler toplamaya gitmişti. Kadınlar ağaçların dibine kurdukları kamp alanına olabildiğince düzen vermeye çalışıyordu. Hafif rüzgârlı bu sıcak günde, sahilin uzak tarafından yoğun bir kötü koku geliyordu, kayalık bir alanı tuvalet olarak kullanıyorlardı ve taşların çevresini kartonlarla çevirmişlerdi. En büyük problem yemektir. Yiyecek ve su almak için Dikili'ye yürümek zorundalardı. Sahile yakın Bademli köyünden birkaç kişi de gruba yiyecek yardımı yapmıştı.

Grup, Suriye'nin Kamışlı kentindendi. Erkekler, askere alınacaklarını anlayınca aileleriyle birlikte kaçmaya karar vermişti. 2014 yılının Ekim ayınca başlayan yolculukları, şimdi bu sahilde çıkmaza girmişti. Bütün bu zorluklara karşın, grubun tek korkusu bir jandarma birliğinin gelip onları İzmir'e geri götürmesiydi. Ne olursa olsun parayı bulup, geçişi yapmaya kararlılardı. Midilli, puslu havaya rağmen görünüyordu. Elle tutulacak kadar yakındı.

Yaklaşık iki saattir sahildeydim. Herkes bana hikâyesini anlatıyordu. Çocuklar meraklı gözlerle beni süzüyor, arada bana dokunuyorlardı. Onların fotoğraflarını çekmek istediğimde bana en güzel pozları veriyor ve durmaksızın gülüyorlardı.

Sonra ilginç bir şey oldu. Kadınlardan biri çocuklara seslendi. On iki çocuk da, ikinci seslenişe gerek kalmadan, onları çağıran kadına doğru koştu. Sonra kadının etrafında bir daire oluşturacak şekilde oturdular. Kadın, onlara defter, kitap ve kalem dağıttı. Gözlerime inanamıyordum. Kadın yüksek sesle okuyor, çocuklar tekrar ediyordu. Sonra, çocuklar birer birer okumaya başladı. Kadın, sabırla dinliyor, doğru okuyanları övüyor, yanlış yapanlara ise tekrar ettiriyordu. Bir saat sonra ders bitmişti.

İnanılması güç bir sahneye tanıklık etmiştim. Bu öğretmen kadın, vazgeçmemişti. Kayıp bir nesil tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuzu çoktan anlamış, bu devasa sorunla tek başına da kalsa mücadele etmeye karar vermişti. Çocukları yalnız başına bırakmayacaktı.

Bu araştırmayı yaparken, bu Suriyeli öğretmeni hiçbir zaman unutmadım. Onun tek başına gösterdiği çaba, herkese örnek olmalı.

AMAÇ VE YÖNTEMBİLİM

Akademik niteliği bulunmayan bu araştırmanın amacı, Suriye'deki savaştan kaçan mülteci çocukların Türkiye'de eğitimde karşılaştıkları zorluk ve engelleri ortaya koymak; Devlet kurumları, uluslararası kuruluş ve Türk sivil toplum örgütlerinin çocuklar için ne yaptıklarını belgelemek ve sorunun çözümü için daha neler yapılması gerektiğini anlamak.

Raporun özünü bu sorundan etkilenen ve çözümün bir parçası olanlarla yapılan görüşmeler oluşturuyor. Bu amaçla, 22.02.2016 – 13.04.2016 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, Hatay, Gaziantep ve Kilis'te yüzden fazla kişiyle görüşmeler yapıldı.

Rapor için, Geçici Eğitim Merkezleri (GEM), devlet okulları, özel okullar ve toplum merkezleri ziyaret edildi. Çocuklar, öğretmenler, sivil toplum kuruluşu temsilcileri, uzmanlar, gazeteciler ve devlet kurumu yetkilileriyle yüz yüze, telefonla ya da e-mail yoluyla görüşmeler yapıldı. Çocuklarla görüşmeler okul ve toplum merkezlerinde, öğretmenleri ya da uzmanların eşliğinde gerçekleştirildi. Kimseye ne mezhebi ne de etnik kökeni soruldu. Araştırma için otuzdan fazla STK ile görüşüldü ya da bilgi talep edildi. Raporun ekindeki tabloda iletişime geçilen tüm kuruluşların bir listesi mevcuttur.

Görüşülen herkes araştırma konusu hakkında bilgilendirildi, kimseye ödeme yapılmadı. Ses kaydı alınmasını ya da isimlerinin kullanılmasını istemeyenlerin bu taleplerine özen gösterildi.

İlk bölümde görüşmeler sonucunda tespit edilen temel problemler ele alınıyor. İkinci bölümde devletin politikaları ve bugünkü duruma nasıl gelindiği irdeleniyor. Saha araştırmasının anlatıldığı üçüncü bölümde ziyaret edilen okullardaki deneyimler aktarılıyor. Dördüncü bölüm de sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları ve sorunlarına ayrıldı.

Araştırmanın bir parçası olarak literatür taraması da yapıldı. Bazı belgeler sadece İngilizce olarak mevcut. Atıfta bulunulan belgelere erişim için dipnotlarda web referansları kullanıldı. Ekler bölümünde Açık Toplum Vakfı ağına ilişkin konuyla ilgili derlediği araştırma, raporlar ve resmi belgelerin bir listesi var.

SURİYE İÇ SAVAŞI: BEŞ YILDA NE OLDU VE ŞİMDİ NEREDEYİZ

Khadija, 10, Halep: “Büyüyüp büyüyemeyeceğimi bilemiyorum.”

Suriye, Mart 2011’de başlayan rejim karşıtı gösterileri devletin acımasızca bastırmasıyla iç savaşa sürüklendi. Beş yıllık savaşın bilançosu çok ağır oldu: Yüzbinlerce ölü, milyonlarca mülteci, bölünmenin eşğine gelen bir ülke ve azalmayan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) tehdidi. Şubat 2016’da Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya’nın girişimleriyle ilan edilen ateşkes devam etse de, savaşı sona erdirecek siyasi adımlar belirsiz.

Ölümler

Savaşta ölenlerin sayısı kesin olarak bilinmiyor. Tahminler 250.000 – 470.000 arasında değişiyor. Ölen ve yaralananlara ilişkin verilerin en önemli kaynağı Suriye’de görev yapmaya devam eden yerel yardım

kuruluşları. Bunlardan Suriye Araştırmaları Merkezi’nin raporuna göre ülkede ortalama yaşam süresi beş yılda 70’ten 55’e düştü.¹

Mülteciler

Suriye’nin savaş öncesi 22 milyonluk nüfusunun neredeyse yarısı artık mülteci. Yaklaşık altı milyon Suriyeli ülke içinde mülteci konumuna düşerken, komşu ülkelere sığınanların sayısı da beş milyona yaklaştı. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün açıkladığı Mart 2016 tarihli verilere göre Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin sayısı üç milyon civarında.²

Şihid Hammud, 9, Halep: “Büyünce Halep’e dönmek istiyorum.”

¹<http://scpr-syria.org/publications/policy-reports/scpr-alienation-and-violence-report-2014-2/> sayfa 9

²http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713

Savaşın başladığı günden beri yüzbinlerce mülteci de Avrupa'ya ulaşabilmek için Ege Denizi'ni geçti. Bu tehlikeli yolculuk sırasında da binlerce kişi hayatını kaybetti.

Uluslararası Toplum ne yapıyor?

Şubat 2016'da Birleşmiş Milletlerin (BM) öncülüğünde İngiltere'nin başkenti Londra'da yetmişden fazla ülkenin katılımıyla bir yardım konferansı yapıldı. Bu toplantıda dünya liderleri bir 'Kayıp Nesil' olmasına izin vermeyeceklerini taahhüt ettiler. Verilen sözlere göre yetmiş ülke, yıllık 1.4 milyar Dolar destek verip milyonlarca Suriyeli çocuğu okula kazandıracak. Hedef, 2017 yılı sonunda okul dışı kalan tüm çocukları yeniden eğitim sistemine kazandırmak.³

---

³<https://www.supportingsyria2016.com/news/co-hosts-declaration-of-the-supporting-syria-and-the-region-conference-london-2016/>

SURİYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİME ERİŞİMDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Hasan, 8, Halep: "Okuyamıyorum. Yazamıyorum. Okula gitmek istiyorum."

Hasan sekiz yaşında. Halepli. Suriye’de sadece iki ay okula gidebildi. Savaşı tüm dehşetiyle yaşadı. Evi yıkıldı, okulu bombalandı. Ailesi daha güvende olacaklarını varsayarak Halep kırsalına kaçtı. Ancak çatışmalar durmayınca, ülkeden ayrılma kararı aldılar. Ailesi 2015 yazında Kilis’ten Türkiye’ye giriş yaptı. Kısa süre sonra da İstanbul, Sultanbeyli’ye yerleştiler. Hasan şimdi yeni hayatına uyum sağlamaya çalışıyor. Suriye’de okula gittiği süre, okuma ve yazma öğrenmesine yetmedi. Türkiye’de de ailesi onu henüz bir okula yerleştiremedi. Evde oturmaktan çok sıkılıyor, top oynamak ve gezmek istiyor. Ocak 2016’tan bu yana Mavi Hilal Vakfı’nın Sultanbeyli’deki Toplum Merkezi’ne gidiyor. Arapça okuma-yazma ve Türkçe öğrenmeye çalışıyor. Hasan, okulsuz kalan yüzbinlerce Suriyeli çocuktan sadece biri.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) açıkladığı son verilere göre, Türkiye’deki Suriyeli çocukların sayısı Mart 2016 itibarıyla 1.353.000’e ulaştı. Bu, toplam mülteci nüfusunun neredeyse yarısı. Bu çocukların 856.900’ü 5-17 yaş aralığında, yani okul çağında.⁴ Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) yine aynı dönem için açıkladığı rakamlara göre okula giden Suriyeli çocukların sayısı 325 bin.⁵ Yani 500 binden fazla çocuğun henüz okula gidemediği düşünülebilir.

Bu bölümde araştırma sonucu tespit ettiğimiz sorunları anlatacağız.

Konuyu daha anlaşılır kılmak için sorunlar ‘birincil’, ‘ikincil’ ve ‘diğer’ olarak sınıflandırıldı. Rapor için yapılan görüşmelerden sonra tespit edilenler şöyle:

BİRİNCİL	İKİNCİL	DİĞER
Psikososyal etmenler	Okulların yetersizliği	Bilgiye ulaşmakta zorluk
Dil	Öğretmen açığı ve kalitesi	Kayıt sistemi
Ekonomik sıkıntılar	Müfredat	

MEB’in analizlerinde ise şu beş ana soruna dikkat çekiliyor:⁶

Dil
Ekonomik sıkıntılar
Sosyal uyum
Altyapı yetersizliği
Eğitim sistemlerindeki farklılık

⁴http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713

⁵ MEB Eğitim Uzmanı Metin Çatar’ın 17.03.2016’da Ankara’da Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nce (SGDD) düzenlenen konferansta yaptığı sunum.

⁶ Metin Çatar, sunumdan.

1) Şiddet ortamında doğan ve büyüyen çocuklar: Psikososyal etmenler

Gais, 13, Hama: "Türkiye'ye geldiğime çok seviyorum. Artık rüyamda silah sesleri duymuyorum."

Gais on üç yaşında. Hama'da doğdu. Savaş çıktığında sekiz yaşındaydı. 2013'ten beri okula gitmiyor. Savaş sebebiyle kardeşlerinden birini kaybetti. Hama'nın büyük bölümünün hava bombardımanı altında yerle bir oluşunu gördü. Ailesi daha fazla dayanamadı ve 2016 Ocak ayında Türkiye'ye geldi. Gais, ortaokula gitmesi gereken yaşta. Ama ne kendi ülkesinde düzenli okuyabildi ne de Türkiye'de okula başladı. En çok sevdiği dersler matematik ve beden eğitimi. Türkçe bilmiyor henüz, öğrenmeyi çok istiyor. Türkiye'ye geldiğinden beri 'daha az' kâbus gördüğünü söylüyor.

Mülteci olmanın psikolojik yükü dayanılmaz olabilir. Bu yükü hafifletmenin yolu uzun vadeli programlar yapmaktan geçiyor. Mülteci çocukların yaşadıklarını şu şekilde özetleyebiliriz:⁷

Yerel sosyal ağların ortadan kalkması
İnsanlarla kötü deneyimler, hayal kırıklığı, duygusal şiddet
Sosyal izolasyon, getto hayatı
Dışlanma, yabancı düşmanlığı, reddedilme
Oyun, spor gibi aktivitelerden yoksunluk
Dili konuşamıyor olmak ve beraberinde gelen diğer sorunlar
Okulda başarısızlık ve öğrenme zorluğu
Yeni topluma uyum zorluğu
Yoksulluk
Travma sonrası stres (PTSD)

Suriye'deki savaşın çocuklarda sebep olduğu olumsuz etkiler üzerine ne uluslararası alanda ne de Türkiye'de yeterli araştırma yapıldı. Bunda, insan sayısının devasa boyutlara ulaşmasının yanı sıra krizle ilgilenen akademik uzmanların ve STK'ların kamplara erişiminin olmamasının önemli bir rolü var. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) kurucusu ve müdürü Doç. Dr. Murat Erdoğan, saha çalışmalarında karşılaşılan güçlükleri şu sözlerle özetledi: "Kamplarda araştırma yapmak çok zor. Her şey ilişkilere bağlı. Mutlaka birilerini tanımak lazım."

Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) Kampanya ve Aktivizm Koordinatörü Begüm Başdaş'a göre de kamu yönetiminin şeffaf bilgi paylaşımı içinde olmaması bir sorun: "Kamplara giremiyoruz. En önemli talebimiz zaten kamplara erişim konusunda. Kamplara, toplanma merkezlerine, kayıt merkezlerine STK'ların da alınması için gerekli mercilere taleplerimizi ilettik."

Kilis'te ziyaret ettiğim mülteci kampının yöneticisi de bu tabloyu doğruluyor: "Şu ana kadar hiç kimseye burada araştırma yapma izni verilmedi."⁸ Göç İdaresi Genel Müdürü Atilla Toros ise eleştirileri kabul etmiyor, yasa ve yönetmelikler çerçevesinde hareket edildiğini söylüyor: "Bizimle, vatandaşlarımızla, göçmenlerle empati kurulmasını bekliyoruz. Verileri de paylaşıyoruz."⁹

⁷ <http://www.interventionjournal.com/sites/default/files/1209%20Anica%20Kos%20et%20al..pdf>.52

⁸ Kilis'teki AFAD kampı yöneticisi Metin Yıldız ile görüşme, Kilis, 29.02.2016

⁹ Atilla Toros'un Ankara'daki SGDD konferansında yaptığı konuşmadan, 17.03.2016

Suriyeli çocuklar savaşın bedelini en ağır şekilde ödüyor. Uluslararası toplum, Türk kamu yönetimi ve sivil toplum adım atmadıkça, gelecekları karanlık. Eğitim, bu çocukların potansiyellerine ulaşabilmelerindeki en önemli araç. Ama bu haklarının savaş ve göç yüzünden ellerinden alınıyor olması, tedavisi imkânsız yakın yaralar açıyor.¹⁰ Savaş esnasında yaşadıkları, okumaya fırsat bulsalar bile, bu çocukların okuldan uzak durmalarına, başarısız olmalarına ya da okuldan ayrılmalarına sebep oluyor.¹¹ Suriyeli öğretmenler de savaşın yol açtığı psikososyal rahatsızlıkları yaşıyor. Maya Vakfı'nın Project Lift programı yöneticisi Leyla Akça, bunlar ele alınmadıkça okullaşmanın başarısızlığa uğrayacağını savunuyor: *"Suriyeli mülteciler kültürel olarak sosyal ve psikolojik desteğe açık değil. En önemli konu, travma. Travmalı çocuklara, travmalı öğretmenler ders veriyor. Toplumun ve yasa yapıcıların Suriyeli mültecilere bakışı değişmedikçe, çözüm üretmeyiz."*

Suriyeli öğretmenlerin, hatta mülteci çocuklarla çalışan Türk öğretmenlerin de, psikososyal destek alması ya da en azından bir şekilde eğitimden geçmesi konusunda herkes hemfikir. Ama bu programların finansmanının MEB'in sorumluluk alanına girmediği belirtiliyor. Açık Toplum Vakfı'na konuşan ama adının açıklanmasını istemeyen üst düzey bir MEB yetkilisi de samimiyetle sorunun özüne değiniyor: *"Bu çocuklara 5 yıldır Türkçe öğretmedik. Hepsi travmalı. Öğretmenlerimiz de gereken esnekliği gösteremedi."* Türkiye'deki araştırmalar, Suriyeli çocukların büyük bölümünün şiddeti yakından yaşadıklarını ortaya koyuyor:¹²

Konu, devlet okullarının ya da GEM'lerin (Geçici Eğitim Merkezleri) önceliği değil. Bu alanda yerli ve yabancı STK'lar ön planda. Psikososyal etkileri azaltmaya çabalarırken, Türk ve Suriye toplumları arasındaki uyumu güçlendirecek adımlar da atılmalı. Bu insanlar artık Türkiye'de misafir değil, kalıcılar. Dolayısıyla uzun vadeli çözümler, programlar geliştirilmek zorunda. Yuva Derneği Eğitim Koordinatörü Ebru Açıkgöz konuyu şöyle özetliyor:

¹⁰ http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/FUTURES_UNDER_THREAT.PDF s.5

¹¹ <http://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/FCD-Sirin-Rogers-FINAL.pdf> s.6

¹² <http://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/FCD-Sirin-Rogers-FINAL.pdf> s.13

“Mesleki eğitim artık ön planda olmalı. Sonsuza kadar yardım dağıtmakla bir yere varamayız. Bu insanlara onurlu bir şekilde yaşayabilmelerine olanak tanınmalı. Beş yıldır burada yaşayan Suriyeliler artık kendilerini bu toplumun bir parçası olarak görmek istiyorlar, ama bizdeki eğilim ‘Suriyeli mahalleleri’ yaratmak. İki toplumun uyumunu sağlayacak projeler üzerinde çalışmalıyız.”

2) Uyumun temel taşı: Dil

Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin neredeyse tamamı Türkçe bilmiyor. Bu durum hem çocukları, hem de yetişkinleri etkiliyor. Görüştüğüm Suriyeliler, öğretmenler, MEB yetkilileri, STK temsilcileri, araştırmacılar ve gazetecilerin hepsi dil probleminin okullaşmanın önündeki önemli engellerden biri olduğunu söyledi. Bu yüzden de Suriye okullarında (GEM) okuyan çocukların sayısı, Türk devlet okullarına gidenlerin sayısının üç katından fazla:¹³

GEM’lerde okuyanlar	247.000
Devlet okullarında okuyanlar	78.000

Araştırmalara göre, dil engeli ve okullaşma arasındaki bağlantı yaşla orantılı. Daha küçük yaştaki çocuklar dili daha çabuk öğreniyor¹⁴ ve dili erken öğrenen çocuklar daha sonra öğrenenlere göre okulda daha başarılı oluyor.¹⁵ Suriyeliler arasında ilkökul, ortaokul ve lise çağılarına gelenlerin oranları birbirine yakın olsa da, gerçekten okula gidenler arasında ilkökul çağındaki öğrencilerin sayısı çok daha fazla.¹⁶

Suriyeli çocuklar GEM’lerde, devlet okullarında, resmi ve özel kurslarda ve STK’ların kurduğu toplum merkezlerinde Türkçe öğrenebiliyor. Ancak MEB’in elinde halen sistemli ve ulusal bir Türkçe öğrenme programı yok.¹⁷

Türkçe öğrenme meselesi hem MEB hem de sivil toplumun çözüm aradığı meselelerin başında geliyor. MEB Eğitim Uzmanı Selman Işık, sorunun radikal bir çözüme ihtiyacı olduğunu düşünüyor: *“UNHCR ile birlikte 10 milyon Euro bütçeli bir proje için çalışıyoruz. Bu yıl başlayacağız. Türkçeyi bir yabancı dil olarak öğretecek bin uzman eğitmen yetiştireceğiz.”*

Peki, bu kadar önemli bir konuda neden şimdiye kadar somut bir adım atılamadı?

Adının açıklanmasını istemeyen bir kamu yöneticisi, devlet kurumları arasında bu konuda rekabet yaşandığını belirtiyor. Aynı yetkili UNHCR’den gelecek 10 milyon Euro’yu Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) kullanmak istediğini ifade etti: *“Saçma sapan sorunlar sebebiyle bu para gitti, geldi. Başka birimler istedi parayı. Çok vakit kaybettik bu gel-git yüzünden. Az kalsın bütün fon elimizden gidiyordu.”*

Dil meselesi Suriyeli çocuklar için ciddi bir problem. Arkadaş edinmiyorlar, okuldan ayrılıyorlar, okulda başarılı olamıyorlar. Ve bir sorun daha var: Türkçe kurslarının bir bölümü, Latin alfabesini

¹³ Metin Çatar, sunumdan.

¹⁴ http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/may_external_update_2015.pdf s.3

¹⁵ [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=edu/wkp\(2009\)1&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=edu/wkp(2009)1&doclanguage=en) s.26

¹⁶ http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf s.16

¹⁷ <https://www.hrw.org/report/2015/11/08/when-i-picture-my-future-i-see-nothing/barriers-education-syrian-refugee-children> s.25

bilmeyen çocukları 'zaman kaybı' gerekçesiyle kabul etmiyor. Uzmanlar da farklı alfabeler sebebiyle, Suriyeli çocukların Türkçeyi öğrenmekte zorlandıklarını savunuyor.¹⁸

Baraa on yaşında. Şam doğumlu. Türkiye'ye 2016 Ocak'ta geldi. 4. sınıfta bırakmak zorunda kaldı okulu. İstanbul Sultanbeyli'de yaşıyor. Ailesi hala ona okul arıyor. Şimdilik bir toplum merkezine gidiyor, Türkçe öğrenmeye çalışıyor. Evde oturmaktan sıkıldığını, hiç Türk arkadaş edinemediğinden yakınıyor. Ülkesine dönmek ve büyüyünce doktor olmak istiyor.

Bahçeşehir Üniversitesi İngilizce Hazırlık Okulu Müdürü Mehmet Atasagun'a göre Türkçe öğretmeye farklı bir bakış açısıyla yaklaşılmalı: *"En büyük problem dil ve dil öğretimine yaklaşım. Türkiye'de Türkçe öğrenmek genelde bir yetişkin eğitimi olarak görülüyor. Türkçeyi bir yabancı dil olarak öğretmeye başlamalıyız."*

Milli Eğitim Bakanlığı'na göre Suriyeli çocukların eğitime erişimleri konusundaki birinci sorun dil. Bu konuda adımlar da atılıyor. Geçen yıldan bu yana GEM'lerdeki Türkçe öğretimine daha fazla destek verilmeye başlandı. GEM'lerdeki Türkçe öğretmenlerin sayısı UNICEF gibi kuruluşların da desteğiyle 1.500'e çıkarıldı. Bu sayının daha da artırılması planlanıyor.

Hatice Akarca bu Türkçe öğretmenlerinden biri. Kurslarda haftada 20 saat Türkçe öğretiyor: *"Mühendislere de, ev kadınlarına da, çocuklara da dilimizi öğretiyorum. Mülteci krizi beni çok etkiledi. Çözümün bir parçası olmak istedim. Türkçe öğrenmek zorundalar. Aksi takdirde ne uyum sağlayabilirler topluma, ne de iş bulabilirler."*

MEB çevrelerinde, Yunus Emre Enstitüsü'nün Türkçe öğretmede öncülük yapması düşünülüyor. Ama araştırmacı Murat Erdoğan karşı çıkıyor buna: *"Türkçe öğretmeye Yunus Emre tek başında yetersiz kalabilir, mutlaka destek lazım."*

¹⁸http://www.turkishstudies.net/Makaleler/92020554_17DemirciMetin-egt_S-333-358.pdf p.354

Maram, 12, Halep: "Okula gidemedim, kursa gidemedim. Türkçeyi kendi çabamla öğrendim. İnsanlara yardım etmeyi çok seviyorum. Yardım edince, hayat kolaylaşıyor"

12 yaşındaki Halepli Maram, 2014'te geldi Türkiye'ye. Bir süre Kilis'te kaldıktan sonra Bursa'ya yerleşti. Göç sebebiyle 3. ve 4. sınıfı okuyamayan Maram, bir Suriye okulunun 5. sınıfına kaydoldu. Fakat uyum sağlayamayınca okuldan ayrıldı. Babası ve ağabeyi Bursa'daki işlerini kaybettikten sonra İstanbul'a taşındılar. Ağabeyi şimdi bir markette çalışırken, mühendis olan babasıysa iş bulamadı. Hâlen okul aranıyor kendisine. Maram Türkçe konuşuyor, hem de çok iyi. Türkçeyi sokakta oynarken, televizyon izlerken, Bursa'da yaşarken öğrenmiş. En büyük hayali doktor olmak.

Türkçe öğretecek kalifiye personel sıkıntısı devam ediyor. SETA'nın Mart 2016'da yayınlanan raporunda bu durum dikkat çekici ifadelerle vurgulanıyor: "... Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı alan öğretmenleri, sınıf öğretmenleri, yabancı dil dersi öğretmenlerinin Türkçe öğretmek üzere görevlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak bu alanlardaki öğretmenler, hem Arapçayı bilmedikleri hem de yabancılara Türkçe eğitimi konusunda uzman olmadıkları için, Suriyelilere Türkçe dersi vermeyi talep etmemektedir."¹⁹

Bu sıkıntıya eğitim konusunda iki uzman gazeteci de parmak basıyor. Milliyet gazetesinden Abbas Güçlü'ye göre temel sorun çocukların okula 'doluşturulmasında': "Çocukları okula tıkıştırıyorlar. Türkçe konusunu çözemiyorlar, travma konusunu çözemiyorlar. Kendi çocuklarımızın eğitim problemlerini halledemiyoruz. Suriyelilerinkini nasıl çözeceğiz?"

El Cezire Türk muhabiri Umay Aktaş Salman da plansızlığa dikkat çekiyor: "Türkçe öğretme konusunda MEB'in bir planı yok. Çocukları okullu yapmaktan öteye gidemedik."

Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın (AÇEV) Kurumsal Gelişim Yöneticisi Burcu Gündüz'e göre de çocukların Türkçe bilmemeleri onları okula başladıkları zaman dezavantajlı duruma itiyor: "Eğitim sistemimiz hazır değildi bu kadar çocuğa. Suriyeli çocukların Türkçeyi öğrenmeden Türk eğitim sistemine dahil edilmesi, onlar için faydalı olmuyor."

¹⁹http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 21

İbrahim Ali, 12, Hama: "Türkçeyi sokakta öğrendim. Şimdi kursa gidiyorum ve daha da iyi öğreneceğim."

12 yaşındaki İbrahim Ali ile Hatay'ın Kırıkhan ilçesindeki bir toplum merkezinde tanıştım. İbrahim, Suriye'nin Hama şehrinden. 2013'te Türkiye'ye geldi. O günden bu yana Kırıkhan da yaşıyor. 4. sınıfı atlayarak buradaki bir GEM'in 5. sınıfından öğrenimine devam ediyor. En sevdiği dersler Türkçe, İngilizce, Arapça ve matematik. O da doktor olmak istiyor.

Suriyeli çocukların dil problemi aslında iki yönlü. Hem Türkçe öğrenmek zorundalar, hem de Arapçayı unutmamalıdır. GEM'ler bu açıdan önemli, çünkü asıl dil Arapça ama Türkçe de öğretiliyor.

Ancak Arapça eğitiminin kalitesini eleştirenler de var, Uluslararası Af Örgütü'nden Begüm Başdaş gibi: "Arapça eğitim yetersiz. Anadilde eğitim konusunun gerekliliği burada ortaya çıkıyor."

Anadilde eğitim Türkiye'de siyasi ve sorunlu bir alan.

MEB'in işleyişini iyi bilen, adını vermek istemeyen bir UNICEF yetkilisine göre bu konu tartışıldı: "MEB, İki dilli eğitimi kendi içinde konuştu ama Kürtçe sıkıntısından dolayı eyleme geçilmedi. Yine de İsviçre, Almanya ve İngiltere'ye inceleme için ekip gönderdi Bakanlık."

AÇEV'in Uluslararası İşler Sorumlusu Suna Hanöz kamu yönetiminin hassasiyet noktasını şöyle açıklıyor: "Eğitim dili konusunda Kürt çocuklarını da dışlamayan bir formül bulunması gerekiyor. Çocukların anadilini yok sayamazsınız."

Eski UNHCR temsilcisi ve İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) Başkanı Metin Çorabatır ise anadil meselesinin büyütülmemesi gerektiğini, Almanya gibi ülkelerin uyum konusundaki dil öğretme çalışmalarının örnek alınması gerektiğini söylüyor.

Akademik açıdan bakıldığında dilin nasıl öğretileceğine dair üzerinde uzlaşmış bir model yok. Ama genel kanı, çift dilli eğitimin çocuklar için çok daha faydalı olduğu yönünde.²⁰ Böyle bir eğitim modelini uygulamak hem çok pahalı hem de istekli bir siyasi irade gerektiriyor.

²⁰http://www.edweek.org/media/bilingual_pdf.pdf

3) Para, para, para: Ekonomik zorluklar

Ekonomik zorluklar Suriyeli çocukların eğitime erişimleri konusunda bir başka önemli engel. Milli Eğitim Bakanlığı'na göre ekonomik sıkıntılar dilden sonraki en önemli sorun.²¹

Balat'ta Suriyelilerin yaşadığı bir sokak.

Balat, İstanbul'da Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı semtlerden biri. Özellikle yeni gelen aileler, ekonomik sıkıntıları en fazla hissedenlerin başında geliyor.

Kalacak yer bulmakta zorlanıyorlar, kirayı ödeyebilmek ve temel ihtiyaçları için işe girmek zorundalar. Çocukları okula yerleştirmek, son sırada geliyor. Aileler daha ucuz olduğu için genel olarak şehirlerin yoksul mahallelerini tercih ediyor.

Bu yerlerde 'Suriye mahalleleri' veya gettolar oluşuyor. Ekonomik zorluklar, mültecilerin içinde yaşadıkları toplumla iletişimlerini daha da azaltıyor.

Türkiye'de eğitim, devlet okullarında parasız olmasına karşın bu okulların talep ettiği kayıt parası, malzeme parası, kitap parası, okul-aile birliği parası gibi 'gizli ücretler' Suriyeli ailelerin belini büküyor ve çocukların okula gitmesine engel teşkil ediyor.²²

Çocuklarını dil, uyum ya da ekonomik sıkıntılar sebebiyle devlet okullarına gönderemeyen ailelerin alternatifi olan GEM'ler de kayıt parası ve ulaşım giderleri sebebiyle ulaşılmaz olabiliyor.²³

Açık Toplum Vakfı'nın bu rapor için yaptığı araştırmaya göre, düşük gelirli bir Suriyeli ailenin tek bir çocuğuna yapması gereken okul harcaması aylık 108 TL (37 USD).

²¹Metin Çatar, sunumdan.

²²<https://www.hrw.org/report/2015/11/08/when-i-picture-my-future-i-see-nothing/barriers-education-syrian-refugee-children> sayfa 32

²³<https://www.hrw.org/report/2015/11/08/when-i-picture-my-future-i-see-nothing/barriers-education-syrian-refugee-children> sayfa 32

Musa, 10, Halep: "Yaşadığımız yerde okul yok. Uzaktaki okula ise babam göndermiyor."

Musa Kibbiye (solda) on yaşında. Halep'ten Şubat 2016'da kaçıp, Türkiye'ye geldi ailesiyle. Üç başka aile ile birlikte İstanbul Balat'ta bir iki katlı bir daireye yerleştiler. Okula gitmiyor. Anlattığına göre, babası onu 'uzaktaki' okula gönderemiyor, oturduğu yere yakın Suriye okulu ise bulunmuyor. Türkçe bilmediği için devlet okuluna gitmek istemiyor. Haftada iki gün, Türkçe öğrenmek için kursa gidiyor. Kurs saatleri, 19.00-20.00 arasında.

Hayata Destek'in yaptığı son araştırmaya göre, İstanbul'daki Suriyeli mülteci çocukların %20'si eğitim masrafları karşılanamadığı için okula gidemiyor.²⁴

Onbir yaşındaki Mahmud (sağda) da Halepli. Ailesiyle birlikte Türkiye'ye yeni ulaştılar. 2016 Şubat'ında Hatay'a, oradan da İstanbul'a, Balat'a geldiler. Mahmud'un babası hasta. Çalışmıyor. Mahmud okula gitmek istiyor ama ailesi parasızlıktan gönderemiyor. O da henüz okula gidemeyen yaklaşık 500 bin çocuktan biri. Suriye'de de hiç okula gidemedi savaş sebebiyle. Bu yıl 5. sınıfa başlaması gerekiyordu, her şey 'normal' olsaydı. Mahmud, ailesine destek olmak için sokakta mendil satmaya başladı. Mendil satmak aslında, dilenmenin bir başka adı.

Kampta yaşayan Suriyeli mülteciler ile şehirlerde yaşayanlar ekonomik sıkıntıları farklı deneyimiyor.

Mahmud, 11, Halep: "Okula gitmek istiyorum ama babam paramızın olmadığını söyledi."

²⁴http://www.hayatadestek.org/media/files/Bu_%C4%B0%C5%9F_%C3%87ocuk_Oyunca%C4%9F%C4%B1_De_%C4%9Fil_Nisan_2016_eb%C3%BClten_Yoksulluk_D%C3%B6ng%C3%BCs%C3%BC_Ve_Suriyeli_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fan_%C3%87ocuklar.pdf

Göç İdaresi'nin açıkladığı Mart 2016 verilerine göre dağılım şu şekilde:²⁵

Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler

Kamplarda yaşayan mülteciler AFAD'dan kişi başına ayda 85 TL alıyor. Ayrıca ailelere ayda iki kere olmak üzere gıda ve hijyen paketleri dağıtılıyor. Kamplarda okul, hastane, market bulunuyor. Ayrıca kadınlar da kamplardaki beceri kurslarında ürettikleriyle ayda 500 TL'ye kadar gelir sağlayabiliyor. Kampta yaşayan Suriyeli öğretmenlere de ayda 600 TL ödeniyor.

Şehirlerde yaşayan Suriyeli mülteciler ise çocuklarını okula gönderebilmek, kiralarını ödeyebilmek ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için iş bulmak zorunda. STK'lar Suriyelilere yönelik artık hak temelli programlar uygulanması gerektiğini düşünüyor. Konuştuğum yardım çalışanların tamamı, Hükümetin Suriyelilere yasal çalışma olanağı sunmasının 'iyi bir başlangıç' olduğunu söyledi.

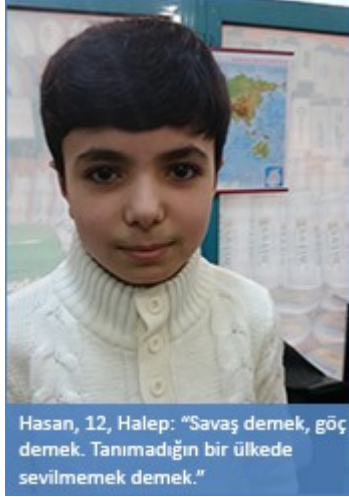

Abdullah, 15, Deir ez-Zor: "Suriye'de herşey çok daha farklı, çok daha güzeldi. Hayatımı, geleceğimi elimden aldılar."

Abdullah Zafir onbeş yaşında. Türkiye'ye 2013'te geldi. Çok ölüm gördüğünü söyledi. IŞİD, Deir ez-Zor'a saldırdığında günlerce mahsur kalmış kentte. Oradan Şam'a gitmeyi başarmış. Sonrası Beyrut, Mersin ve İskenderun üzerinden Gaziantep... Ecyal isimli bir GEM'e gidiyor. Okul binası MEB tarafından öğleden sonraları Suriyeliler tahsis edilenlerden. Türkçeyi okulda öğrenmeye çalışıyor ama hala konuşamıyor. Özel kursların aylık 1.500 TL olduğunu, ailesinin karşılayamadığını belirtiyor. Okulu evine uzak, ayda 80 TL servis parası ödüyor ailesi. Kayıtlı, kimlik kartı var. Asker olmak istiyor. Savaş uzarsa, geri dönüp savaşacağını söylüyor. Türklerle arkadaşlık kurmadığını, Suriyelilerle daha çok vakit geçirdiğini anlatıyor. Okula gitmediği zaman genelde evde vakit geçiriyor.

²⁵ Göç İdaresi Genel Müdürü Atilla Toros'un açıkladığı rakamlar, Ankara, 17.03.2016

Şehirlerde çalışan Suriyeli öğretmenler 900-1.500 TL arasında gelir elde ediyor. İstanbul'da Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Fatih, Esenyurt, Esenler, Küçükçekmece ve Sultanbeyli'de ev kiralari 300 - 1.000 TL arasında değişiyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre, Türkiye'de çalışan Suriyeliler Türklere oranla daha az kazanıyor; Çoğu zaman bu ücret asgari ücretin de altında kalıyor.²⁶ Hükümet, Suriyelilere çalışma hakkı verebilmek için yasal düzenlemeler yapmaya devam ediyor.

Hasan, 12, Halep: "Savaş demek, göç demek. Tanımadığım bir ülkede sevilmemek demek."

Ekonomik zorluklar Suriyeli çocukların okula gitmesinde bir engel. Ve okula gidemeyen çocukları büyük bir tehlike bekliyor: Çocuk işçiliği.

Hasan, oniki yaşında. Savaşı Halep'te yaşadı, haftalarca bombardıman altında kaldı. 2012'de Türkiye'ye geldi. 3. ve 4. sınıfları Kilis'te okudu. Şimdi 5'te. Kilis'e geldiklerinde kampa gitmek istemedi babası. Ev de bulamayınca bir süre bir dükkânın bodrumunda yaşadılar. Hasan da haftada 150 TL karşılığında bir terzide çalışmaya başladı. Okula, İstanbul'a gelince başlayabildi. Mahallesinde üç Türk arkadaşı var ve onlarla çok iyi anlaşılıyor. Türkçesini de onlarla konuşa konuşa ilerletti. Suriye'ye dönmek istiyor.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun çocuk iş gücüne dair açıkladığı verilere göre Türkiye'deki 29 milyon çocuğun bir milyonu çalışıyor.²⁷

Ancak Türkiye'de kaç Suriyeli çocuğun çalıştığı kesin olarak bilinmiyor. UNICEF'in tahminleri her on Suriyeli çocuktan birinin iş gücüne dâhil edildiği yönünde.²⁸

İnsan Hakları İzleme Örgütü Suriyeli çocukların tekstil atölyelerinde, ayakkabı üreticilerinde, kuru meyve imalatçılarında, oto tamircilerinde, tarımda ya da sokak satıcısı olarak çalıştığını belirtiyor.²⁹ Yine araştırmalara göre kimi çocuklar günde beş TL'den az kazanıyor.³⁰

Hükümet, UNHCR, UNICEF ve yerli ve yabancı sivil toplum örgütleri, çocuk işçiliğine karşı önlemler almaya çalışıyor.

Özellikle İstanbul, İzmir; Hatay ve Ankara'da çocuk işçiliği son derece yaygın.

Hayata Destek Derneği, Suriyeli çocuk işçiliği ile ilgili Şanlıurfa, Hatay ve İstanbul'da kapsamlı bir araştırma yaptı.³¹ Bu araştırmaya göre çocuk işçilerin en fazla bulunduğu il Hatay.

²⁶ <https://www.hrw.org/report/2015/11/08/when-i-picture-my-future-i-see-nothing/barriers-education-syrian-refugee-children> sayfa 36

²⁷ <http://www.imctv.com.tr/turkiyede-1-milyon-cocuk-isci/>

²⁸ <http://www.theguardian.com/law/2014/sep/02/syria-refugees-child-labour-turkey>

²⁹ <https://www.hrw.org/report/2015/11/08/when-i-picture-my-future-i-see-nothing/barriers-education-syrian-refugee-children> sayfa 35

³⁰ http://resourcecentre.savethechildren.se/sites/default/files/documents/sciunicefchildlabourreport_july2015.pdf sayfa 13

³¹ http://www.hayatadestek.org/media/files/Bu_%C4%B0%C5%9F_%C3%87ocuk_Oyunca%C4%9F%C4%B1_De_%C4%9Fil_Nisan_2016_eb%C3%BClten_Yoksulluk_D%C3%B6ng%C3%BCs%C3%BC_Ve_Suriyeli_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fan_%C3%87ocuklar.pdf

Araştırmaya göre bu çocuklar haftada en az altı gün, sekiz saatten fazla çalışıyor. Çocuklar yetişkinlerin dünyasında ekonomik değer üretirken, kendi çocukluklarını ve eğitime erişim haklarını kaybediyorlar.

MEB çocukların okula gitmesini özendirmek için ailelere maddi destek sağlamayı gündemine aldı. STK'lar da benzer projeler için kolları sıvadı.

Ancak çocuk işçiliği sadece Suriyeliler arasında değil, Türk toplumu içinde de sorun.

Yuva Derneği'nden Özge Sönmez iğneyi mutlaka kendimize batırmamız gerektiğini savunuyor: "Kendi sınırlarımızı bilmeli, kendimiz iyi tanımalıyız. Türkiye müthiş bir toplum değil ki, Suriyelileri 'düzeltbilsin.'"

Onbeş yaşındaki Tarık Kaç çocuk işçilerden biri. İstanbul'da yaşayan Tarık, terzilik yapıyor. Günde onüç saat, haftada altı gün çalışıyor. Bazen patron ondan Pazar günleri de çalışmasını istiyor. Fazla mesai almıyor ama işini kaybetme korkusuyla şikâyet etmekten çekiniyor. Tarık ayda 750 TL kazanıyor. Türkiye'ye 2015'te Şam'dan geldi. Suriye'deyken okula gidiyordu, Türkiye'de liseye devam edecekti ama olmadı. Önce Fatih'teki bir GEM'e başvurdu, pahalı geldi. "Devlet okulları parasız alıyor, onlara neden başvurmadın?" diye sorduğumda, "Dil yok, nasıl yapacağım orada?" cevabını veriyor ve "Maaşım zaten kiraya gidiyor, babam işsiz. Çalışmayacağım da ne yapacağım" diye devam ediyor. 'Okul bana uzak' diyen Tarık en büyük amacının Avrupa'ya gitmek olmak istediğini söylüyor. Ancak bunu başaracak maddi durumu da yok henüz.

Suriyeli çocukların eğitime erişimindeki en temel üç soruna değindik. Ama bunlar halledilse bile sorunlar bitmiyor. Bu raporda 'ikincil sorunlar' olarak belirlediğimiz okul yetersizliği, öğretmen açığı/kalitesi ve müfredat alanlarında da kısa vadede yapılması gerekenler var. Hem MEB hem de STK'lar bu konularda çalışmalarını sürdürüyor.

4) Okullar nerede: Altyapı yetersizliği

GEM'ler Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyor. Okulların büyük bölümü apartman dairelerinin içine kurulmuş durumda. Teneffüs alanları yok. Birçok okul masa, sandalye ve kırtasiye malzemesi eksikliği çekiyor. Bu araştırma için ziyaret ettiğim okulların birinde, binaya girişte yüzüme kesif bir tuvalet kokusu çarptı. Ne öğretmenler ne de çocuklar bu durumu dert ediyordu. GEM'lerin büyük bölümü kirada. Maddi destek alamayan bazı okullar kapanma tehlikesi ile karşı karşıya.³²

Suriyelilerin genel olarak bu okulları tercih etmesi, sınıfların kalabalıklaşması ve eğitim kalitesinin düşmesine sebep oluyor.³³ MEB, bu durumun önüne geçmek için kendi okullarından bazılarını ikili eğitime açtı. Gündüz Türk öğrenciler, akşamsa Suriyeli öğrenciler ders görüyor. 2016-2017 dönemi için yüz okul daha tadil edilip ikili eğitime hazır hale getirilecek. İhtiyacı karşılamak için son yıllarda yetmiş yeni okul da yapıldı ama Bakanlık daha pek çok yeni okul binası inşa edilmesi gerektiğini düşünüyor.

İnanç merkezli vakıflar, okul yapımında ön planda olmak istiyor. Bu vakıflardan Hayrat, Şanlıurfa'da okul yapmak istiyor. Aynı vakıf Kahramanmaraş'ta ise Türkiye'nin Suriyelilere özel ilk İmam Hatip Lisesi'nin açılışını yaptı. Okul yeni öğretim yılında 750 öğrenciye hizmet verecek.³⁴ Save the Children da Hatay'da devlet okulu olarak MEB'e tahsis edilecek iki bina yaptırıyor.

MEB, Avrupa Birliği'nden (AB) gelecek fonların bir bölümünü okul yapımına harcamaya kararlı.³⁵ MEB Eğitim Uzmanı Selman Işık bu altyapı eksikliğini devletin tek başına çözmesinin mümkün olmadığını söyledi ve STK'ların özellikle İstanbul'daki ihtiyacın karşılamasına destek olması gerektiğini belirtti.

5) Kim öğretecek: Suriyeli öğretmenler

Okul çağındaki Suriyeli çocuk sayısı arttıkça yetkin öğretmenlerin bulunması ihtiyacı doğdu. Türkiye'deki Suriyelilerin beceri ve vasıflarının ne olduğuna ilişkin veri yok. Yani, Türkiye'deki Suriyeliler arasında ne kadar öğretmen, akademisyen, pedagog vb. olduğu bilinmiyor.³⁶ Suriyeli eğitimciler bu durumun farkında. Bazı dernekler öğretmenleri örgütlemek için çalışmalar yapıyor. Bunlardan biri de kurulma aşamasındaki Suriye Öğretmenler Sendikası. Sendika Başkanı Mustafa Esadbana sahte öğretmenlik belgelerinin 50-100 TL arasında değişen paralarla kolayca temin edilebildiğini anlattı.

Ziyaret ettiğim GEM'lerin hemen hemen hepsinde öğretmen olmayan Suriyeliler de ders veriyordu. MEB'in verilerine göre Türkiye çapında 10 binden fazla Suriyeli öğretmene okullarda görev veriliyor.³⁷

³² https://www.savethechildren.net/sites/default/files/libraries/TEC%20Report%20Assessment%20TR%20FINAL_0.pdf sayfa 7

³³ http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 22

³⁴ Hayrat Vakfı Proje Yöneticisi Engin Doğan ile görüşme, İstanbul, 05.04.2016

³⁵ http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 22

³⁶ http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 21

³⁷ Metin Çatar, sunumdan.

Ama Suriyeli öğretmen seçiminde uygulanan yöntem konusunda bazı tartışmalar var. Bu seçimlerde Türk Diyanet Vakfı'nın da rol aldığı ifade ediliyor. Vakfın müftülükler aracılığıyla öğretmenlerle mülakat yaptığı ve onları okullara yönlendirdiği belirtiliyor.

İnanç merkezli vakıflardan biri olan Hayrat Vakfı'nın İstanbul'da bir okulu yok, ama kırk tane Suriyeli öğretmeni var. Vakfın proje koordinatörü Engin Doğan, bu öğretmenlerin niteliklerini sıralarken 'Müslüman' olmalarının önemine vurgu yapıyor: *"Açık açık söylemek istiyorum. Çalıştırdığımız bazı Suriyelilerin pedagojik formasyonları yok. Ama hepsi iyi Müslüman."*

Araştırmacı Murat Erdoğan öğretmenlerin ilahiyatçı olanlarının tercih edildiğini öne sürüyor. Kendilerini seküler olarak tanımlayan Suriyeli sivil toplum örgütleri de devletin çoğunlukla din eğitimi formasyonlu kişileri öğretmen olarak çalıştırdığını iddia ediyor. Bu örgütlerden biri de Sivil ve Sosyal Destekleme Derneği. Dernek Başkanı Yasser Dallah kamu yönetiminin bu politikasının değişmesi gerektiğini düşünüyor: *"Avukatlar, askerler, memurlar, din adamları öğretmenlik yapıyor. Gerçek öğretmenler sistem dışında. Çocuklara beş yılda ne dil ne başka bir şey öğrettik. Birçok öğretmen sistemin dışında kaldı. Bunun için öğretmenleri bir araya getirmemiz gerekiyor."*

Adının açıklanmasını istemeyen bir kamu yöneticisi ise öğretmenler arasında ayırım yaptıkları iddialarını reddetti, kapılarının formasyonu tamam olan herkese açık olduğunu söyledi.

Öğretmenlerin belirlenmesi mevcut şekliyle devam ettiği sürece tartışmalar da devam edecek gibi görünüyor. MEB bu tartışmalara bir çözüm olarak, GEM'lerdeki tüm öğretmenleri önümüzdeki yıldan itibaren merkezi olarak atamayı düşünüyor.

Adının açıklanmasını istemeyen bir GEM koordinatörü, Suriyeli öğretmenlerle ilgili bir diğer sorunun da maaşları olduğunu anlattı: *"Maaşlar çok düşük. Kabul ediyorum. Ama elimizden gelenin en iyisi bu. Bu durumu düzeltmeye çalışmak herkesin görevi."*

MEB, UNICEF'in desteğiyle GEM'lerde görev yapan öğretmenlere kamp içinde 600 TL, kamp dışında ise 900 TL ödüyor. Ama çeşitli STK'ların yaptığı saha araştırmaları bu ödemelerde sıkıntılar yaşanabildiğini, öğretmenlerin görevlerinden ayrıldığını ortaya koydu.³⁸ UNICEF ya da başka kuruluşların bu desteği daha ne kadar sürdürecekleri de belirsiz.

Akademik araştırmalar ve birçok Avrupa ülkesindeki uygulamalar, ulusal eğitim sistemine göçmen kökenli yardımcı personel alınmasının faydalarına dikkat çekiyor. Bu kişiler sadece eğitimde değil, mülteciler ile içinde yaşadıkları toplum arasında da bir bağ oluşturabiliyor.³⁹

6) Ne okutulacak: Müfredat

Müfredat da çözülmesi gereken sorunlu bir alan.Şu anda GEM'lerde Baas etkilerinden arındırılmış Suriye müfredatı okutuluyor. Müfredat, Türkiye'de bulunan fakat uluslararası toplumca henüz kabul edilmeyen Suriye Geçici Hükümeti tarafından yazıldı. MEB bu çerçevede hazırlanan kitapları kontrol ettikten sonra okullara dağıtıyor.

Yine de kitapların yanlışlardan tam olarak arındırılmadığı iddia ediliyor.⁴⁰

³⁸ https://www.savethechildren.net/sites/default/files/libraries/TEC%20Report%20Assessment%20TR%20FINAL_0.pdf sayfa 6

³⁹ <http://www.nesse.fr/nesses/activities/reports/activities/reports/education-and-migration-pdf> s.54-65

Suriyeli derneklerden biri olan Sivil ve Sosyal Destekleme Derneği'nin başkanı Yasser Dallal okullarda farklı müfredatların okutulduğunu ve eğitimin din ağırlıklı olduğunu iddia ediyor. Dallal'a göre yapılması gereken Türkçe müfredatı Arapçaya çevirip GEM'lerdeki müfredatı merkezileştirmek. MEB'in de bu yönde çalışmalar yaptığını biliyoruz. Adının açıklanmasını istemeyen bir GEM koordinatörü de müfredatta bir birlikten bahsedilemeyeceğini, bunun bir düzene oturmasının da ancak zamanla mümkün olduğunu anlattı. İGAM Başkanı Metin Çorabatırda okullarda farklı müfredatlar okutulduğunu ve din eğitiminin ağırlıkta olduğunu düşünenlerden. İstanbul Fatih'teki Suriye Nur Derneği Başkanı Mehti Davud ise müfredatın din ağırlıklı olması gerektiğini savunanlardan: *"Müfredat sıkıntılı. Müfredata uymuyor çoğu okullar. Bazen öğretmenler de kafalarına göre ders işliyor. Mevcut müfredat savaş travması yaşayan bir topluma uygun değil. Tamamının yeniden yazılması gerekiyor. Ahlaka, dine vurgu yapılması gerekiyor."*

Müfredat, mülteci kabul eden ülkeler için siyasi, mülteciler içinse duygusal bir problem. Soru açık gözükse de cevabı zor: Mültecilere, yerleştikleri ülkenin mi yoksa kendi vatanlarının mı müfredatı okutulmalı? Türkiye şu anda ikisini de yapıyor. Bir yandan GEM'ler aracılığıyla bir 'paralel sistem' uyguluyor, bir yandan da Suriyeli çocukları devlet okullarına alarak 'kaynaştırma' politikasını izliyor. Bu iki farklı yaklaşım arasında bir seçim yapma zamanı geldiği genel kabul görüyor. Zaten Türkiye Hükümeti de GEM'leri aşamalı olarak ulusal eğitim sistemine dâhil etme eğiliminde.

Bu yaklaşımların avantaj ve dezavantajları UNHCR tarafından şu şekilde sıralanıyor:⁴¹

MENŞEİ ÜLKE MÜFREDATI	SIĞINMA ÜLKESİ MÜFREDATI
AVANTAJLAR	
Yerel kültür ve kimliğe bağ sağlayan dil	Mültecilerin devlet okullarına gitmesinin önü açılır
Kimi sığınma ülkesi hükümetleri için siyasi olarak kabul edilebilir	Sınavlar ve belgelemeye erişim
Sığınma ülkesi ulusal eğitime erişim sağlamadığı zaman iyi bir alternatif	Kaliteli eğitim, öğretmenler ve malzemelere erişim
	Ulusal eğitim bakanlığı aracılığıyla resmi denetim
	Yükseköğrenim imkânı
	Mülteci çocukların yaşadıkları toplumla uyumunu kolaylaştırır
	Devletin eğitim sistemine yatırım yapmasını sağlar
	Mülteci eğitiminin yaygınlaşmasını sağlar
DEZAVANTAJLAR	
Sınav ve belgelemeye uzun vadeli erişim olmaması	Kültürel kimlikten uzaklaşıldığı algısı
Yükseköğrenim ve iş olanaklarına erişim olmaması	Anadilin unutulması/öğrenilmemesi geri dönüşler neticesinde eğitim ve iş olanaklarını etkileyebilir
Kaliteli eğitim, öğretmenler ve malzemelere erişimin olmaması	Sığınma ülkesinin dilini bilmemek eğitime erişimde engel olabilir
Denetimsizlik	Okullarda ayrımcılık
Toplumdan kopukluk, yalnızlaşma	Bu sistemi oluşturmak için yeni kaynak yaratılması ihtiyacı
Sistemin sürdürülebilmesi için kaynak bulunamaması	

⁴⁰ http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 22

⁴¹ <http://www.unhcr.org/560be1209.html> sayfa 3

GEM’lerde okuyan Suriyeli çocuklarla ilgili önemli bir sorun da mezuniyet belgeleri. Müfredat ile bağlantılı bir sorun bu. Çoğu GEM mezunu Türkiye’de yükseköğrenimine devam etmesine olanak sağlayan sınavlara girebilmek, ya da en basitinden, ‘liseden mezun oldum’ diyebilmek için eğitim durumunu belgelemek zorunda.

MEB tarafından hayata geçirilen Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistem (YÖBİS) sayesinde Suriyeli öğrencilerin okula devam durumları, sınav başarıları, e-okul sistemine benzer bir şekilde takip ediliyor. UNICEF işbirliğiyle kurulan YÖBİS’le Suriyeli öğrenciler, hem MEB okulları hem de GEM’lerde izlenebiliyor. YÖBİS’e kayıtlı öğrenciler mezuniyet belgeleri de alabilecek. YÖBİS’in internet sitesi incelendiğinde Arapça hizmet de verdiği dikkat çekiyor.⁴²

Yine de toplanan verilere tam olarak güvenilmiyor. Özellikle bazı GEM’lerde YÖBİS’e bilgi girişinin (eğer GEM koordinatörü tarafından yapılmadıysa) eksik ya da hatalı olabileceği düşünülüyor. MEB okullarında e-okul’un, GEM’ler için de YÖBİS’in sunduğu çerçeve, mülteci öğrencilerin devamsızlığına ilişkin de veri toplandığı anlamına geliyor. Bu potansiyelin kullanılması ve verilerin paylaşılması önemli.

7) Bitmedi: Diğer problemler

Bilgiye erişim, Suriyeli mültecilerin halen sorun olarak ileri sürdüğü konular arasında.

Ancak özellikle son bir yıl içinde bu alandaki sorunların azaldığının altını çizmek gerek. Hem ulusal hem de yerel düzeyde, bu problem ortadan kaldıracak mekanizmalar geliştirildi.

Toplum merkezleri Suriyeli mültecilere hakları konusunda ücretsiz danışmanlık veriyor, belediyeler çeşitli SMS sistemleriyle mültecileri bilgilendiriyor,⁴³ kayıtlı mültecilerin de e-devletten faydalanma hakkı bulunuyor.

Yine eskiden yetersiz olan mülteci kayıt sisteminde de önemli değişikliklere gidiliyor.

Göç İdaresi bu amaçla “GöçNet” adlı bir program geliştirdi. Mültecilere ait tüm bilgiler bu sisteme giriliyor artık. Burada önemli olan, bu bilgilerin diğer devlet kurumlarıyla paylaşılacak olması. Göç İdaresi ayrıca ülke çapında bir kimlik yenileme çalışması da başlattı, mülteciler için biyometrik kimlikler çıkarılacak. Artık, ülkeye giriş yapanların sadece isimleri değil, meslek gibi başka bilgileri de kayıt altına alınıyor. Parmak izi işlemleri de polisten alınıp Göç İdaresine verildi.

Kayıtlı olmayan mülteciler, devletin sağladığı haklardan yasal olarak faydalanamıyor.

---

⁴² <https://yobis.meb.gov.tr/>

⁴³ İstanbul Sultanbeyli Belediyesi, sivil toplum kuruluşlarının da yardımıyla ilçedeki mülteci nüfusunu hedefleyen bir mesajlaşma sistemi kurdu.

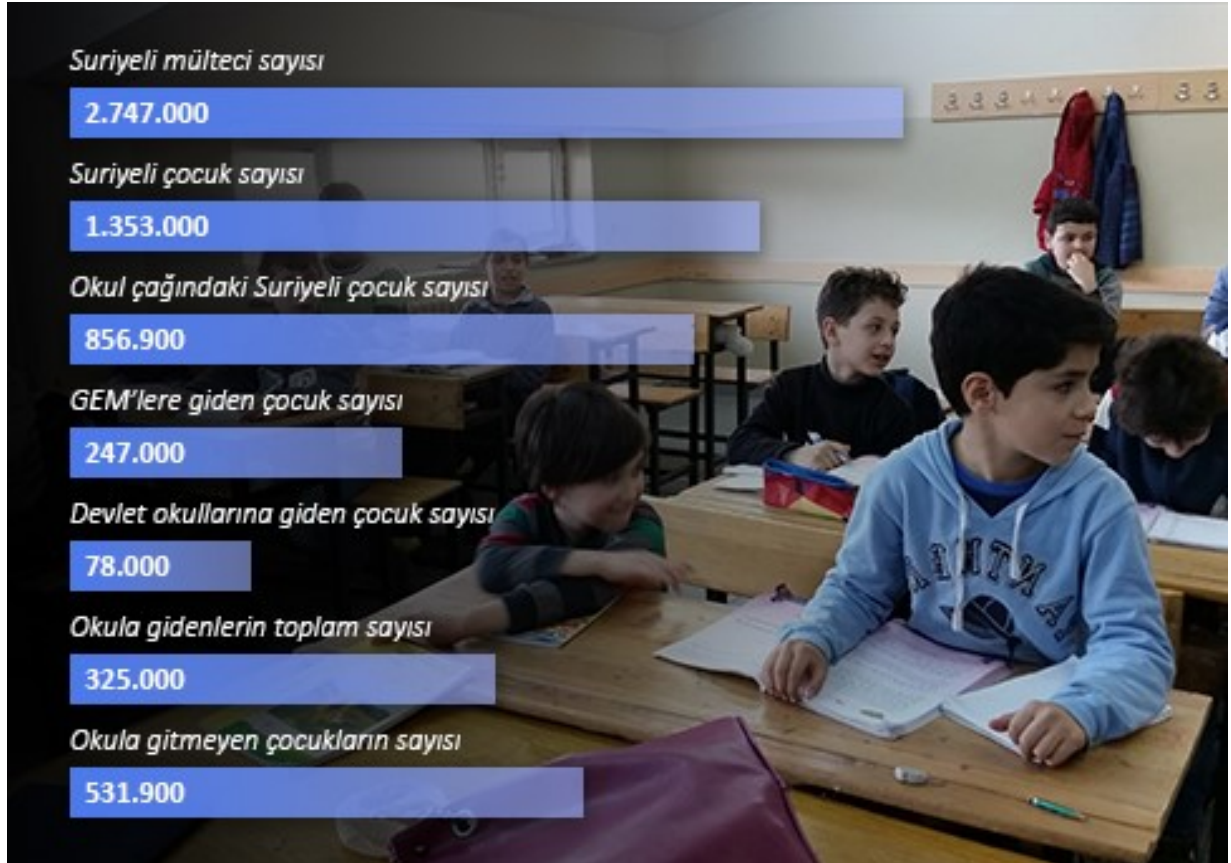

TÜRKİYE’NİN SURİYELİ ÇOCUKLARI EĞİTİM SİSTEMİNE DÂHİL ETMESİ: NEREDEN NEREYE

Suriyeli çocuklar teneffüste.

Türkiye’nin altından kalkmaya çalıştığı yükü daha iyi anlamak için sayıları bir kez daha hatırlatmakta fayda var:

Hükümetin 2016-2017 eğitim yılı için hedefi mevcut öğrenci sayısını 450 bine çıkarmak.⁴⁴ Bakanlık da bu hedefi tutturmak için elinden geleni yapıyor. MEB bu sayıya ulaşmak için aşağıdaki konulara ağırlık veriyor:

- 1) Merkez ve taşrada MEB kurumlarına erişimin güçlendirilmesi
- 2) GEM giderlerini karşılayacak kaynakların bulunması
- 3) Suriyelilerin bilinçlendirilmesi
- 4) Çocukları çalışan ailelere maddi destek sağlanıp okulun özendirilmesi
- 5) Yeni okul binalarının yapılması, mevcutların tadil edilmesi
- 6) Eğitim malzemesi temini

MEB'in bu sayıya ulaşması için maddi kaynak gerekiyor. Kaynak AB ile yapılan ve Suriyeli kaçak mültecilerin Türkiye'ye geri gönderilmesini düzenleyen anlaşma çerçevesinde sağlandı: Üç milyar Euro. Bunun 1/3'ünün eğitim alanına ayrılabilceği düşünülüyor. Nitekim Mart 2016'da AB Komisyonu yetkilileriyle Türkiye Hükümeti arasında yapılan son görüşmelerden sonra bu üç milyar Euro'nun ilk 95 milyon Euro'su projeler için Avrupa Komisyonu İnsani Yardım Bürosu (ECHO) aracılığıyla tahsis edildi. Bu paranın 55 milyonu Suriyeli çocukların eğitim ile ilgili sorunlarına, geri kalan 40 milyon Euro'su ise insani yardım amaçlı kullanılacak.⁴⁵ Hükümet krizle mücadele etmenin faturasının adil olarak paylaşılmadığı görüşünde. Üst düzey yetkililer bu duygularını sık sık dile getiriyor. Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan Türkiye'nin Suriyeli mülteciler için 2011 yılından bu yana dokuz milyar dolar harcadığını, buna karşılık dış yardımların ise 455 milyon dolarda kaldığını açıkladı.⁴⁶

Bakanlık, GEM'lere okul öncesi eğitim ve birinci sınıflara Türkçe müfredat konularında da çalışmalar yürütüyor.

Suriyeli çocukların eğitime erişimleriyle ilgilenen Bakanlık içindeki birim de beş kişiden on dört kişiye çıkarıldı. Selman Işık, başta Başbakan olmak üzere tüm siyasilerin desteğini aldıklarını ve hedefi tutturacaklarını söyledi.

Suriyeli çocuklar bugün MEB okullarında, GEM'lerde, özel okullar ve toplum merkezlerinde eğitime erişebiliyor.

Bu noktaya gelmek hiç de kolay olmadı. Suriye'de savaşın patlak verdiği 2011 yılında krizin kısa sürede biteceği ve mültecilerin geri döneceği bekleniyordu. Dolayısıyla uzun vadeli politikalar geliştirmektense kamp içinde yaşayan çocukların eğitime erişimlerine ağırlık verildi.⁴⁷ Sorun çığ gibi büyürken 2013'te ilk kalıcı ve çözüm odaklı önlemler geliştirilmeye başlandı.⁴⁸

MEB, 26 Nisan 2013'da ilk genelgeyi yayınladı. '*Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler*' adlı genelge⁴⁹ bu konuda hazırlanan ilk resmi belge. Metinde çözüm önerileri yer almasa bile, kamu yönetimi ortada ciddi bir sorun bulunduğunu ilk kez ifade ediyordu.

⁴⁴<http://www.meb.gov.tr/suriyeli-multecilerin-egitiminden-dolayi-turkiye8217ye-ovgu/haber/9896/tr>

⁴⁵http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_en.pdf

⁴⁶<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1192583-akdogan-turkiye-enayi-mi-dunyanin-akillisi-sizsiniz>

⁴⁷http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 7

⁴⁸<https://www.hrw.org/report/2015/11/08/when-i-picture-my-future-i-see-nothing/barriers-education-syrian-refugee-children> sayfa 14

⁴⁹http://melikgazi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_05/03024558_suriye.pdf

Bakanlık kısa bir süre sonra daha kapsamlı bir belge yayınladı. 26 Eylül 2013 tarihinde yayınlanan ‘Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri’⁵⁰ genelgesiyle şu önlemlerin alınması istendi:

- 1) Eğitimlerine ara vermek zorunda kalmış kamp içindeki Suriyeli çocuklara sene kaybı yaşamamalarını sağlayacak bir nitelikte eğitimin sunulması
- 2) Bu bağlamda yürütülecek eğitim hizmetlerinin koordinasyonunun MEB’in sorumluluğunda olması
- 3) Öğretmen ihtiyacının, o ildeki norm fazlası öğretmenlerden, yeterli olmaması durumunda şartlara uygun Arapça bilen kişilerin ders ücreti karşılığında MEB tarafından görevlendirilerek karşılanması
- 4) Aynı şekilde Suriyeli vatandaşlar arasından çocuklara eğitim vermek isteyen öğretmen veya şartlara uygun kişilerin, MEB tarafından değerlendirilerek ancak ücret talep etmemesi koşulu ile tamamen gönüllülük esasına dayalı bir şekilde görevlendirilmesinin yapılması
- 5) Eğitimin içeriğinin ise, MEB’in kontrolünde, Suriye Ulusal Koalisyonu Yüksek Eğitim Komisyonu tarafından hazırlanması, ayrıca Türk asıllı Suriyelilerin talep etmeleri halinde Türkiye müfredatında da eğitim görebilmesi
- 6) Türkçe öğrenmek isteyen Suriyeliler için tesis imkânları doğrultusunda Türkçe ve mesleki eğitim kursları açılması
- 7) Kampların dışında kalan Suriyelilerden oturma izni olanların 16 Ağustos 2010’da yayımlanan 2011/48 sayılı ‘Yabancı Uyruklu Öğrenciler’ konulu genelge kapsamında kayıtları yapılarak okullaşmalarının sağlanması

Bu genelge önemli bir adımdı. Ama yeterli olmadı. Çünkü kampların dışında kalan ve henüz bir yasal statüleri bulunmayan mültecilerin durumlarını ele almıyordu.⁵¹

Oysa şehirlerde yaşayan Suriyeli göçmenler 2011’den bu yana okul açmaya devam ediyordu. Adının açıklanmasını istemeyen bir MEB yetkilisi şöyle anlatıyor: “GEM diye bir şey düşünmüyorduk aslında. Krizin başında doğan inanılmaz boşluğu anlayamamıştık. Bu ihtiyacı çözemedik. Çünkü hep savaşın kısa sürede biteceğini düşündük, bu yönde politikalar ürettik. Kamp dışına da hazırlıklı değildik. GEM’ler işte bizim bu hatalarımızın yarattığı boşluğu doldurdu. GEM’ler kötü başlangıcın ıslahı oldu bir anlamda.”

Nisan 2014’te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girdi. Bu, 1951 tarihli *Mültecilerin Statüsü’ne ilişkin Cenevre Sözleşmesi’ne* coğrafi kısıtlama ile taraf olan Türkiye’nin ilk iltica yasası. Ancak bu kanun kitle göçlerini tam olarak kapsamıyor.⁵² Yasa’nın 91. Maddesi, kitle halinde bir mülteci göçü durumunda, Türkiye’nin ‘geçici koruma sağlayabileceğini’, bununla ilgili tüm düzenlemelerin Bakanlar Kurulu tarafından yapılacağını hükme bağlıyor. Ama yasa mültecilere bireysel sığınma hakkı tanımıyor ve geçici korumaya ilişkin bir süre sınırlaması da düşünülmemiş.

Ayrıca yasada geçici koruma altındaki mültecilere sağlanacak haklardan da bahsedilmiyor. Kriz sürerken ve eğer günün birinde biterse, geri dönüşlerin nasıl gerçekleşeceği konusu da belirsizlik içermekte. Mevzuattaki bu açıklar Ekim2014’te yayınlanan “Geçici Koruma Yönetmeliği” belgesiyle

⁵⁰ <http://www.egitimmezuat.com/index.php/Resmi-2013/uelkemizde-gecc-koruma-altinda-bulunan-surye-vatandalarına-yoenelk-etm-oeretm-hzmetler.html>

⁵¹ http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 13

⁵² <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf> sayfa 18

biraz giderildi ve milyonlarca Suriyeliye verilecek yasal statünün çerçevesi az da olsa netleştirildi. Bu belgeyle mülteciler sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine erişim hakkı elde etti.

Geçici korumanın çıkmasıyla MEB'in etkinliği artmaya başladı. 23 Eylül 2014 tarihinde '*Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri*' genelgesi⁵³ yayınlandı. Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri sonunda ilk kez bir standarda bağlanıp güvence altına alındı. Bu belge sayesinde GEM'ler yasal bir statüye kavuştu. MEB hepsine birer koordinatör atadı. Koordinatörler GEM ve MEB arasındaki iletişimi sağlıyor. Derslere müdahil olmasalar da haftalık ders programlarının uygulanmasına dikkat ediyorlar. Öğretmen seçimlerine de doğrudan karışmıyorlar ama bu öğretmenlerin maaşları ödeneceği zaman koordinatörün imzası gerekiyor. Dolayısıyla GEM yöneticileri ve müdürler MEB koordinatörleriyle 'iyi geçinmeye' gayret ediyor.

MEB'in planı GEM'leri sekiz yıl içerisinde eğitim sistemiyle bütünleştirmek. Bu aşamada koordinatörler de 'Kurucu Müdür' olacak. Yani etkileri her geçen gün artacak. Suriyeli mültecilerin okullara gidebilmesi için mutlaka Geçici Koruma Programı'na kaydolmaları gerekiyor. Kayıt olmayanların, kâğıt üzerinde, herhangi bir haktan faydalanma olanakları yok. Ama koordinatörler bu konuda da inisiyatif alıyor çoğu zaman. Bu rapor için görüştüğüm ama adının açıklanmasını istemeyen bir koordinatör henüz kaydolmamış yüz Suriyeli çocuğun okula gitmesine ön ayak oldu. Ama bu esnekliği tüm koordinatörlerin kullanabildiğini söylemek güç.

İstanbul'da bir GEM'de eğitim gören Suriyeli çocuklar.

MEB Suriyeli çocukları okul sistemine dâhil etmek için yoğun çaba harcıyor. Ama Bakanlık tek başına değil. UNICEF ve UNHCR gibi Birleşmiş Milletler kurumları da krizin aşılması için büyük çaba sarf ediyor. UNICEF Suriyeli çocukların ve gençlerin ihtiyaçlarının karşılanması, kendi potansiyellerini en yüksek düzeye çıkaracak araçlarla donatılmaları için uzun dönemli yatırımlar yapılmasını savunuyor.⁵⁴ 2012 yılından bu yana krizle ilgili çalışmalar yapıyor. Temel üç amacı var: Eğitim sisteminin

⁵³ http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html

⁵⁴ http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016_2.pdf sayfa 1

güçlendirilmesi, kapsayıcı eğitimin kalitesinin yükseltilmesi ve erişimin artırılması. 2015 sonu itibariyle UNICEF'in desteğiyle yapılanlara bir göz atalım:⁵⁵

- Krizin başlangıcından bu yana 43 okul ve Geçici Eğitim Merkezi (GEM) inşa edilmiş ve 218 tanesi yenilendi veya yeniden donatıldı
- Kamp dışında ve kamplarda yaklaşık 10 bin Suriyeli gönüllü öğretmene aylık teşvikler sağlandı
- 2.850 öğretmene 'Olağanüstü Durumlarda Sürdürülebilir Eğitim' kursları verildi
- Kamplarda ve kamp dışında görev yapan 6.700 Suriyeli öğretmene psikososyal destek eğitimi verildi
- Suriyeli ve Türkiyeli olmak üzere 284 binden fazla çocuğa okul çantası ve kırtasiye malzemesi dağıtıldı
- Okuma yazmaya destek amacıyla kamplarda 21 kütüphane kuruldu
- Okul öncesi eğitim kurumlarına ve tüm kamplardaki çocuk dostu mekânlara 50 erken dönem çocuk gelişimi (EÇG) seti sağlandı
- Ülkedeki 211 okulda ve GEM'de bulunan 33.300 çocuğa 370 eğlence-dinlenme setleri dağıtıldı
- Eğitim sisteminin Suriyeli çocukların ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verecek şekilde güçlendirilmesini için dokuz İl Eylem Planının (İEP) uygulanmasında Milli Eğitim Bakanlığı'na teknik destek sağlandı. On yeni il için planlar geliştiriliyor
- Suriyeli öğrencilerin Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak, derslerindeki notlarını ve okula devam durumlarını izlemek ve mezuniyet belgelerini düzenlemek için Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemine (YÖBİS) teknik ve finansal destek sağlandı

UNICEF, hükümet yetkilileri ve diğer ortaklarıyla birlikte çocuklar için koruyucu ortamlar oluşturulmasına da odaklanmakta. UNICEF'in koruma programları bugün Türkiye'de yaygın olarak uygulanıyor. Yine Şubat 2016 itibariyle bu alanda yapılanlara bakıldığında kurumun etkinliği belirginleşiyor:⁵⁶

- 23 kamp ve 3 kentte 27 Çocuk Dostu Alan (ÇDA) oluşturuldu
- Yaklaşık 350 bin çocuğa, çocuk koruma desteği ve psikososyal destek sağlandı, bu çocukların 56 binden fazlasına ÇDA'larda psikososyal destek (PSD) sağlandı
- Yarısı kız olmak üzere gönüllü 1.256 Suriyeli ergen/genç ÇDA'ları desteklemek üzere güçlendirildi
- 1.400'den fazla çocuk uzmanlık hizmetleri için PSD birimlerine yönlendirildi
- Hükümetten ve sivil toplumdan yaklaşık 600 temel aktör "Olağanüstü Durumlarda Çocuk Koruma" eğitimi aldı
- Çocuk Yetiştirme Programı aracılığıyla 20 binden fazla Suriyeli ebeveyn çocuklarının duygusal ve davranışsal sıkıntılarını ele alıp onlara daha fazla destek olacak şekilde gerekli becerilerle donatıldı

⁵⁵ http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016_2.pdf sayfa 2

⁵⁶ http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016_2.pdf sayfa 3

- Etkilenmiş gruplarda yaşayan 16 binden fazla Suriyeli ve Türkiyeli ergen, akran desteği, gençlerin harekete geçirilmesi ve savunma çalışmaları aracılığıyla, sosyal uyum aktiviteleri konusunda eğitildi
- Çocuk işçi olan ve olma riski taşıyan, 700'den fazla çocuk psikososyal destek programlarına ve içlerinden 100'ü de özel destek hizmetlerine yönlendirildi
- Yarısı kız olmak üzere yaklaşık 6 bin çocuk ve ebeveynleri, Şanlıurfa ve Hatay'da, mayın ve savaştan kalan patlayıcılar karşı risk eğitimine alındı

Türkiye'de faaliyet gösteren diğer önemli BM Kurumu da UNHCR. Bu kurum temel olarak geçici koruma rejiminin yürütülmesi konusunda Türkiye Hükümetine teknik destek veriyor.⁵⁷ Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay'da UNHCR ofisleri mevcut. Buradaki ekipler tüm mülteci kamplarını düzenli olarak ziyaret ediyor, kayıt, kamp yönetimi, hassas durumların saptanması, gönüllü geri dönüş, eğitim, sağlık, beslenme, su temizliği ve alan planlaması gibi konularda teknik yardım sağlıyor. UNHCR'ın şehirlerde yaşayan Suriyelilere destek veren mobil ekipleri de var. UNHCR kayıt, topraklara erişim, belgeleme ve hukuki danışmanlık ile kentsel mülteci dosya yükünün yönetimi gibi koruma alanları dâhil Türkiye Hükümeti'ne politika ve teknik tavsiye sağlıyor. Bunun yanı sıra insani yardımlarını sürdürüyor. Kamp dışı mülteciler için de mobil kayıt ve sağlık merkezleri kuruldu, ihtiyacı olan engelliler için de tekerlekli sandalyeler temin edildi, STK'ların toplum merkezleri kurmasına maddi destek sağladı.

Hem UNICEF hem de UNHCR, Türkiye Hükümeti'nin en önemli uygulama ortağı. Ancak iki kurum arasında mülteci krizi ilk patlak verdiğinde ciddi bir yetki tartışması da yaşandı. İki kurum birbirlerini alanlarına müdahale etmekle suçladı. UNHCR da UNICEF gibi eğitim alanında daha büyük rol oynamak istedi. UNICEF ise buna direndi. Türkiye Hükümeti iki kurum arasındaki bu iletişimsizlikten çok büyük rahatsızlık duydu.⁵⁸ 2014'te UNICEF'in Türkiye ofisinde geniş çaplı bir yeniden yapılanma gerçekleşti. Bu rapor için görüştüğüm BM çalışanları artık iki kurum arasında bir sorun yaşanmadığı görüşünde. Tartışma konusu olan eğitim alanına baktığımızda UNICEF ilköğretim, UNHCR ise kısmen yükseköğrenimi desteklemeye ağırlık verdi. UNHCR, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından yönetilen Türkiye Bursları Programı ortaklığıyla Albert Einstein Alman Mülteci Girişimi'nin (DAFI)⁵⁹ burs programını destekliyor. Türkiye'de bu bursla okuyan 75 mülteci var. Önümüzdeki dört yılda bu sayının bine çıkarılması hedefleniyor.⁶⁰

Hükümet Suriyeli mültecilerin çalışma haklarını da düzenledi. 15.01.2016 tarihli Çalışma Bakanlığı yönetmeliğine göre en az altı aydır Türkiye'de kayıtlı olan Suriyeli mülteciler çalışma izni alabilecek. Bu hakla Suriyelilerin en az asgari ücret alması da kanunen güvence altına alınıyor. Sınırlamaları var tabi. Mevsimlik işçiler ve tarımda çalışacaklar muaf. Ayrıca bir Türk şirketine Suriyelilerin sayısı Türk çalışanların sayısının en fazla %10'u olabilir.⁶¹

Ancak çalışma izni alabilmenin bir ön şartı var: İşverenin onayı gerekiyor. Yeni düzenlemenin en tartışmalı tarafı bu işte; Başvuru sahibi önce işvereniyle sözleşme imzalamak zorunda. Mart 2016 itibarıyla sadece 2 bin Suriyeli çalışma izni için başvurabilirdi. Başvurulardan kaçının kabul edildiği henüz

⁵⁷ http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf

⁵⁸ O dönemde yaşananlarla ilgili Açık Toplum Vakfı'na konuşan ama adının açıklanmasını istemeyen bir UNICEF danışmanı ile görüşme, İstanbul, 15.03.2016

⁵⁹ http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/dafi_information_sheet_-_turkey_tr_.pdf

⁶⁰ http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/dafi_story_hq.pdf

⁶¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf>

açıklanmadı. Bu sayı Suriyeli nüfusunun %0,74'üne tekabül ediyor. İşverenler ya düzenlemeden haberdar değil ya da asgari ücretin altında ödeme yapamayacakları için isteksiz davranıyor. Konuştuğum ama adının açıklanmasını istemeyen bir Göç İdaresi yetkilisi sayının bu kadar düşük olmasına şaşırıldıklarını ancak önümüzdeki aylarda başvurularda önemli bir artış beklediklerini söyledi.

Ondokuz yaşındaki Luay Buşi (solda) 2012'den bu yana Türkiye'de. İstanbul Balat'ta hem bir oto tamircisinde çalışıyor hem de içme suyu dağıtımını yapıyor. Haftada altı gün, zaman zaman yedi gün çalışmasına karşın ayda eline bin TL geçiyor. Buşi'ye çalışma izni hakkında bilgi sahibi olup olmadığını sorduğumda şaşırıldı, bunu ilk kez duyduğunu söyledi.

Muhammed Şureymi (sağda) ise uygulamadan haberdar. 2015 sonunda Türkiye'ye gelen Muhammed altı aylık sürenin dolmasını bekliyor. İstanbul Balat'ta bir berberde çalışan 27 yaşındaki Muhammed ayda 600 TL

kazanıyor ve düzenlemenin eksik olduğu görüşünde: "Bizi bu kadar ucuza çalıştırma imkânı varken, patronumuz sözleşme imzalatır mı sanıyorsunuz."

UNICEF için MEB ile çalışmalar yapmış olan ama adının açıklanmasını istemeyen bir eğitim uzmanına göre, Bakanlık takdiri hak ediyor. Bu noktaya gelinmesinde en fazla övgüyü ise Selman Işık'ın alması gerekiyor. Aynı uzman, kriz ilk çıktığında MEB'de Suriyeli çocuklarla ilgili çalışan tek isim olan Işık'ı 'kalbi doğru yerde' biri olarak tanımlıyor.

Ocak 2016 itibarıyla Türkiye'de 19 ilde kamp içinde 34, kamp dışında 232 olmak üzere 266 GEM var ve bu okullarda yaklaşık 250 bin öğrenci okuyor.

Suriyeli çocukların devlet okullarına gitmesinin de önü açıldı. Mart 2016 itibarıyla yaklaşık 80 bin çocuk bu okullarda okuyor. Yine de aileler GEM'leri tercih ediyor. Çünkü eğitim dili Arapça, müfredat Suriye müfredatı ve çocukları uyum sorunlarıyla karşılaşmıyor.

Mart 2016'da İstanbul'un Üsküdar ilçesinde küçük ama rahatsız edici bir olay yaşandı. Belediyenin girişimiyle üç MEB okulu öğleden sonra GEM olarak hizmet vermeleri için pilot okul olarak seçildi. Ancak uygulama başlayınca Türk velilerin bir bölümü tepki gösterdi. Belediye önünde protesto gösterisi düzenleyen bir grup okulların Suriyelilere açılmamasını istedi. Bu olayı nasıl okumalıyız?

Mülteci toplulukların fazla olduğu ülkelerde yabancı düşmanlığının arttığı bir gerçek. Ancak konu mülteci çocuklarla aynı okula gitmeye gelince karmaşıklaşıyor. Akademik araştırmalar mültecilerin de gittiği okullarda eğitim kalitesinin düşeceğine dair bir ön yargının hakim olduğunu ortaya koyuyor.⁶²

⁶²<http://www.nesse.fr/nesse/activities/reports/activities/reports/education-and-migration-pdf> sayfa 27

MEB zorlukların farkında. Ama yine de aileleri özellikle okul öncesi ve birinci sınıflar için özendirmeye çabılıyor.⁶³ Devlet okullarına kaydolmak birkaç yıl öncesine oranla çok daha kolay. Suriyeliler, yaşadıkları il ya da ilçedeki Milli Eğitim Müdürlüğü veya Kaymakamlığa gider gitmez, çocukları oturdukları yere en yakın okula kaydediliyor. Suriyeliler açısından tek şart geçici koruma programına kayıtlı olmaları.

İnanç merkezli vakıflardan Suriye Eğitim Derneği ise İstanbul çapındaki ondört camide verdiği eğitimlerle çocukları devlet okullarına hazırladığını belirtiyor. İstanbul Müftülüğü ile koordineli yürütülen ve 'Fırsat Eğitimi' adı verilen bu program çerçevesinde yaklaşık 2 bin öğrenci dört aylık hazırlık kurslarından geçiriliyor. 121 Suriyeli öğretmen, yedi de gönüllü Türk öğrenci görev alıyor. İstanbul Müftülüğünden yapılan açıklamada bu tarz eğitimlerin 'yaygınlaştırılacağı' belirtildi.⁶⁴ Buna benzer 'hazırlık' eğitimleri yapan vakıflardan biri de Hayrat Vakfı. Vakıf İstanbul'da okul işletmese de, 'öğrenci evleri' adı altında Zeytinburnu'ndaki yardım merkezinde Suriyeli çocuklara Türkçe dil ve din eğitimi vermeyi sürdürüyor.

Suriyeliler Türkiye'de kendi özel okullarını da açabiliyor. Bu okullarda da Suriye müfredatı okutuluyor. Bu okullar ağırlıklı olarak İstanbul, Şanlıurfa ve Gaziantep gibi Suriyeli nüfusun yoğun olduğu illerde açıldı. Resmi verilere ulaşılammış olsa da Suriyeliler çocuklarını maddi sıkıntılar sebebiyle bu okullara göndermeyi tercih etmiyor.

Bu noktaya uzun, yorucu ve zorlu bir yoldan ulaşıldı. Sorunlar tabii ki var. Ama çözüm yolunda adımlar atılmaya devam ediliyor.

⁶³ http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 20

⁶⁴ <http://www.radyodost.net/suriyeli-gocmenlerin-egitimi-muftuluge-emanet.html>

SAHA ARAŞTIRMASI

1) Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)

Özet: Türkiye’de yaklaşık 250 bin Suriyeli öğrencinin okuduğu 266 Geçici Eğitim Merkezi (GEM) var. GEM’ler eğitim dili Arapça, müfredatı Suriye müfredatı olan Suriye okulları. Değişen saatlerde Türkçe dil eğitimi de veriyorlar. Bu okullara MEB, UNICEF gibi resmi kurumların yanı sıra yerel ve uluslararası STK’lar da destek veriyor. Yine de tam anlamıyla parasizeğitim vermiyorlar. Türkiye çapındaki GEM’ler, öğrencilerinden aylık 30 ila 200 TL arasında değişen miktarlarda para talep edebiliyor.

Suriye Nur Derneği GEM, Fatih, İstanbul⁶⁵

Bu kapının bir okulun girişi olduğuna inanmak ilk bakışta gerçekten zor. Arapça bilmeyen birinin edinebileceği tek ipucu belki camdaki kalem resimleri. Ama Fatih’in binlerce sokağından birinde, eski bir işhanının içi, gerçekten de bir okula dönüştürülmüş durumda. Burası Suriye Nur Derneği’nin Suriyeli mülteci çocuklar için açtığı GEM.

2013’te açılan okulda 300 öğrenci okuyor. 130’u kız, 170’i erkek. Tamamı Suriyeli olan 22 de öğretmen görev yapıyor okulda. Türkçe dersi için de bir öğretmen çalışıyor. 12 sınıf var. Gündüzleri ilk ve ortaokul öğrencileri, akşamları ise lise öğrencileri ders

görüyor. Okul Suriye müfredatı okutuyor. Temel dersler ve Türkçenin yanı sıra diğer yabancı dil olarak İngilizce okutuluyor.

Bahçesi var ama çevredekiler gürültüden şikâyet ediyor diye çocukları çıkartmıyorlar (altta).

Okul, öğrencilerden ailelerin maddi durumlarına göre 50 ila 150 TL arasında talep ediyor. Öğretmenlere ödenen maaşlar 800 ila 1.500 TL arasında. Okul giderleri ayda 25 - 30 bin TL arasında değişiyor. Bina kirası 6 bin TL.

Okulun Müdürü Esad Şemsi aynı zamanda matematik öğretmeni. Türkiye’ye Mayıs 2014’te geldi. Suriye’nin Kamışlı kentinde bir özel okulda

çalışıyordu. IŞİD tehdidi artınca kaçtı. Savaş bitince ülkesine dönmek istiyor. 1.500 TL kazanıyor. Şemsi’ye göre okulun en önemli sıkıntısı para: *“Maaşlar düşük, ailelerden para alınması da sıkıntı yaratıyor. Maaşlar düşük olunca öğretmenler ya başka işlerde ya da başka okullarda çalışmak zorunda kalıyor. Öğretmenlerin işi bıraktığı da oluyor.”*

⁶⁵ Dernek başkanı ve okul müdürü öğrenciler ve öğretmenlerden görüş almama izin vermedi. Gerekçe olarak İstanbul Valiliği’nin okullara girişleri özel izne bağlamasını gösterdiler.

Suriye Nur Derneği GEM M¼d¼r¼ Esad Şemsi

Duvarda Suriyeli ocukların yaptıkları resimler asılı. Kimi savaşı, kimi barışı, kimi çocukların hayallerini anlatan bu çizimlerin arasında en çarpıcı olanı Jodi Radif isimli on¼ç yaşındaki bir kıza ait (altta):

Resim, y¼zbinlerce Suriyelinin yaptığı o tehlikeli deniz yolculuğunu betimliyor: Karanlık bir g¼ky¼z¼, azgın dalgalar, korkmuş anneler, babalar, ocuklar...

Suriye Can Derneği GEM, Okmeydanı, İstanbul

Suriye Can Derneği GEM öğrencileri

Suriye Can Derneği GEM'i

Suriye Can Derneği'ne ait GEM gelenleri çoğu zaman önündeki sarı bank ve kaldırımına park etmiş bir otomobil ile karşıyor. 2012'de açılan okul zor günler geçiriyor. Maddi sıkıntılar, yönetimin belini kırmuş durumda. Geçen yıl 500 öğrenciye ders veren okulun mevcudu 2015-2016 öğretim yılı başladığında 150'ye düştü. 25 öğretmenden sadece on tanesi kaldı.

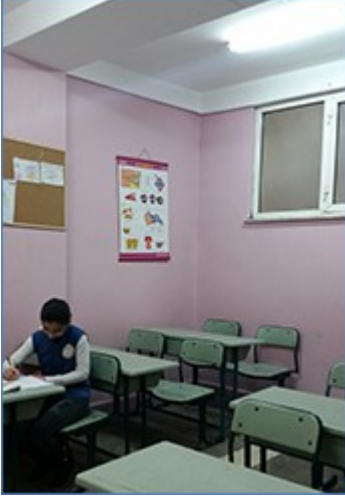
Dernek Başkanı Ozan Akdağ dertli. Yardım kuruluşu Caritas desteğini çekince çocuk başına 200 TL almaya başlamak zorunda kaldıklarını, bunu karşılayamayan ailelilerin çocuklarını okuldan çektiğini söylüyor.⁶⁶

Suriye Can Derneği Başkanı Ozan Akdağ

Sınıflardaki boş sıraların fazlalığı dikkat çekiyor. Öğretmenlere eskiden 900 TL ödeniyordu, ama şimdi ne bulabilirlerse onu veriyorlar. Kalan öğretmenler çocukları düşünüp çalışmaya devam ediyor. Okul binası için 5.700 TL kira ödüyorlar. Ek gelir için bodrum katına bir tane çocuk sağlık merkezi açıldı. Çocuk başına 10 TL alınıyor. Burada biriken paralarla giderleri karşılamaya çalışıyorlar. Bağışçı aramaya da devam ediyorlar. Akdağ, MEB'den pek destek alamadıklarından dertli: *"Bize sadece yasak bir şeyler yapmayın diyorlar."*⁶⁷

⁶⁶ Ozan Akdağ ile görüşme, İstanbul, 29.02.2016. İddialar Caritas'a da soruldu. Vakıf, ayrıntıya girmeden derneğin yükümlülüklerini yerine getirmediğini ve ailelerden fazla para almaya başladığını iddia etti. Akdağ ise, tüm muhasebe kayıtlarının açık olduğunu söyleyip, yanlış hiçbir şey yapılmadığını savundu.

Akdağ'a göre en önemli sorun çocukların savaş ve göç sebebiyle yaşadıkları psikososyal sıkıntılar; Diğer konuların bunun yanında sönük kaldığını düşünüyor. Çoğu GEM'de olduğu gibi bu okulda da asıl mesleği öğretmenlik olmayan Suriyeliler çalışıyor. Ferbiye Hüseyin gibi...

27 yaşındaki Ferbiye Hüseyin, üç yıldır Türkiye'de. Aslında inşaat mühendisi ama bu okulda çocuklara Türkçe öğretmenliği yapıyor. Asıl öğretmen maaşlar ödenemeyince işi bırakmış: "Babam, beni

kardeşimi korumak için 2013'te Suriye'den ayrılma kararı aldı. Şam'da nispeten güvendedik ama banliyölere IŞİD saldırmaya başlayınca güvenliğimiz kalmadı."

Türkçe öğretmeni Ferbiye Hüseyin

Ferbiye, Türkiye'ye geldikten sonra dört ay boyunca bir kırtasiyede çalıştığını ardından da Suriye Can Derneği'ne geçtiğini anlattı. Türkçeyi burada öğrendi: "Tabi ki Suriye'ye dönmek istiyorum. Elimde kalan tek şey umut. Ondan da az kaldı.

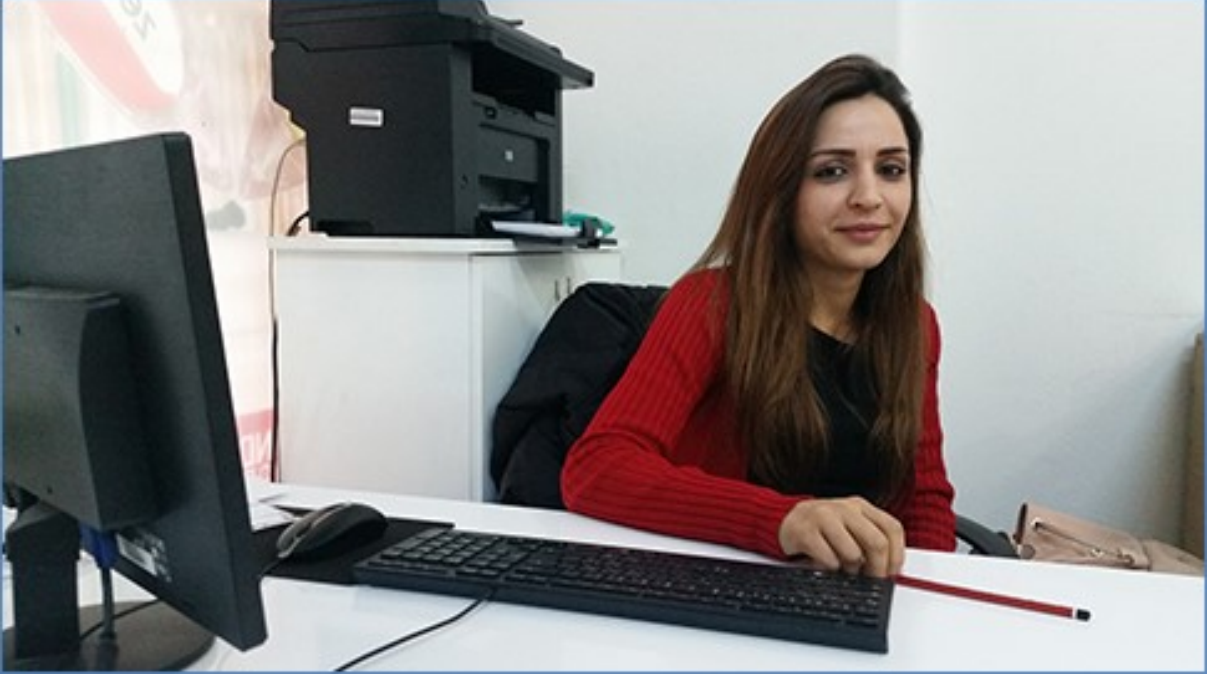
Okul müdürü Kifah Murad 38 yaşında, Afrinli. Öğretmenlik onun asıl mesleği. Arapça öğretiyor: "Arap Dil ve Edebiyatı yüksek lisansı yapıyordum Halep'te. Savaş yüzünden yarıda kaldı. Suriye'de üç

çocuğumla birlikte çok mutluyduk. Hayatımızı Halep'te kurmuştuk. Çatışmalar başlayınca bir süre bekledik, sonunda memleketim Afrin'e gittik. İş olanağı bulamayınca Türkiye'ye gelmeye karar verdik. 2013'ten beri buradayız. Ben bir öğretmenim ama kendi çocuklarımın uzun süre okuldan uzak kalmasını engelleyemedim. Kiralık ev bulmak büyük sorun. Türkler Suriyelilere ev vermek istemiyor ya da çok pahalıya kiralyorlar. Bunu ben ayrımcılık olarak değerlendiriyorum."

Okul müdürü Kifah Murad

⁶⁷ Ozan Akdağ ile görüşme, İstanbul, 29.02.2016. Konu ile ilgili temasa geçtiğim koordinatör görüşme talebimi geri çevirdi.

26 yaşındaki Hosannah İsmail (yukarıda), hem müdür yardımcısı hem de tarih ve coğrafya derslerine giriyor. Aslında Ziraat mühendisi. 2013'te geldi Türkiye'ye. Kamışlılı: *"Destekler kesildiğinden bu yana maaşımı düzenli olarak alamıyorum, miktarı da aydan aya değişiyor. İki erkek kardeşimi askere alacaklardı. O yüzden kaçtık. Ya Baas ordusuya da YPG alacaktı kardeşlerimi, oysa biz savaşmak istemiyorduk. Türklere kendimizi anlatmakta zorlanıyoruz. İsteyerek gelmediğimizi anlamalılar."*

Halepli Ahmet Menlev(solda) 12 yaşında.

2013'te Türkiye'ye geldi. Bir süre Gaziantep'te okudu. Sonra ailesi iş bulmak için İstanbul'a yerleşti.

Aslında 6. sınıfa başlaması gerekiyordu ama beşinci sınıftan devam edebildi. Büyünce eczacı olmak istiyor.

Türkmen olduğu için Türkçeyi ilerletmekte zorluk çekmedi: *"En çok Suriye'deki evimin bahçesinde arkadaşlarımla yaptığımız futbol maçlarını özleyorum. Hala rüyamda bombaların düştüğünü görüyorum. O sesler hiç aklımdan gitmiyor."*

Elbeyli Mülteci Kampı, Kilis⁶⁸

Elbeyli Mülteci Kampında çocuklar

Kilis, nüfusuna oranla en fazla Suriyeli mülteci barındıran il. 2016 itibariyle Kilis'te yaşayan mültecilerin sayısı Türkleri geçti. Son verilere göre il genelinde 90 bin Türk, 130 bin de Suriyeli yaşıyor.⁶⁹ Elbeyli'deki mülteci kampı bölgenin en büyükleri arasında. Kampın adı 'Elbeyli Konaklama Tesisleri'. 2013'te hizmete girdi. Kamp, insani yardım amaçlı kurulmuş ama insan sayısı ve ihtiyaçlar artınca adeta küçük bir şehre dönüşmüş. 420 bin metrekarelik alanda, yaklaşık 4 bin prefabrikte 25 bin kişi yaşıyor.

Elbeyli Mülteci Kampı

Kamp yüksek çitler ve gözetleme kuleleriyle çevrili. Kamp içi güvenliği özel bir şirkete devredilmiş. Giriş ve çıkışlar x-ray cihazlarından, kontrollü olarak yapılıyor. İki itfaiye aracı hazır bekletiliyor. Toplam 600 kişi çalışıyor kampta.

Alana girer girmez ilk dikkat çeken, düzen ve temizlik.

Burada kimin kalacağına Kilis AFAD İl Müdürlüğü karar veriyor. İl ve ilçelerde çalışanlar ya da gezmek isteyenler için her gün servis kaldırılıyor. 18 yaş altındakiler sadece anne ve babaları eşliğinde kamptan çıkabiliyor. Kamptan ayrılmak ise serbest. Tesis artık dolu, daha fazla da büyüyemez.

⁶⁸ Kampı 2016 Şubat'ında ziyaret ettiğimde sadece önceden belirlenmiş iç mekanlardan fotoğraf çekmeme izin verildi. Dış mekan fotoğrafları Hollandalı gazeteci Joris Hentenaar'a ait (Nisan 2016).

⁶⁹ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/bir-sehir-iki-vatan-kilis>

Güvenlik görevlisinin gözetimi altında konuşabildiğimiz bir Suriyeli (solda), hayatından memnun olduğunu anlattı: *“Geri döneceğiz savaş bittiğinde. Kesinlikle döneceğiz. Ülkem benim için çok değerli. Türkiye Cumhuriyeti’ne minnettarım. Sayelerinde burada hiçbir eksikimiz yok.”*

Sekiz kişilik prefabrikler 21 metrekare genişliğinde. 20 bin metrekare spor alanı var: Üç voleybol sahası, iki basketbol sahası ve bir halı saha. Kamp alanının 19 bin metrekaresi ise yeşil alan. İki market ve 1.200 kişilik de cami bulunuyor. Alanda bir pazar yeri de var, Halep Çarşı’sından esinlenilmiş.

Sağlık hizmetleri ücretsiz. Resmi bilgilere göre kamp açıldığından bu

yana 4 bin çocuk doğdu.

Elbeyli Mülteci Kampında çocuklar

AFAD kampta kalan herkese ayda 85 TL maddi yardım yapıyor. Ayrıca ayda iki kere gıda ve hijyen paketleri dağıtılıyor. Evlenme ve boşanma hizmetleri, dini hizmetler de veriliyor.

Elbeyli kampının bir kreş, bir de anaokulu var: Toplam 1.400 çocuk faydalıyor ve 30 öğretmen çalışıyor. İki ilkokul ve bir ortaokula 4 bin öğrenci gidiyor. Liseye giden 1.053 öğrenci var. Kamp lisesinden mezun olan 43 öğrenci Türkiye’deki çeşitli üniversitelerde öğrenimlerini sürdürüyor. GEM statüsündeki bu okullarda çalışan 186 Suriyeli öğretmene ayda 600 TL maddi destek sağlanıyor.

Kadınlar için halı dokuma, cam işlemeciliği ve dikiş-nakiş kursları açıldı. Yetişkinler için Türkçe kursu da mevcut. Kampta yaşayanlar bilgisayar odasından faydalanabiliyor, satranç oynayabiliyor, resim yapabiliyor.

Türkiye’de 25 kamptaki 34 GEM’de yaklaşık 80 bin öğrenci var. Toplam öğretmen sayısı da 3 bin civarında. Okula devam eden lise çağındaki gençlerin sayısı az.⁷⁰ Bunun da temel sebebi bu çocukların çalışmak zorunda kalmaları. Türkiye’de 12 yıllık eğitim zorunluyken, çocuklarını GEM’lere gönderip göndermeme kararı Suriyeli ailelere bırakılıyor. Ancak kimi kamplarda yönetim, devamsızlığın önünü kesmek için eğitimi zorunlu kılmayı tercih ediyor. Elbeyli de bu kamplardan biri.

⁷⁰http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf sayfa 18

İbn-i Rüşd GEM, Eyüp, İstanbul

İkili eğitime açılan Eyüp Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (İbn-i Rüşd GEM)

Her gün saat 14.00 itibariyle, Eyüp'teki bir okulda ilginç bir hareketlilik oluyor. Üç bin öğrencili okulda Türklere yönelik eğitim bittiğinde ortalığı önce bir sessizlik kaplıyor. Öğretmenler, öğrenciler, hademeler, kapıdaki güvenlik görevlileri bile okulu terk ediyor. Sonra, Suriyeli öğretmenler gelmeye başlıyor. Sınıflar düzenleniyor, Arapça ders programları koridorlara asılıyor, çaylar demleniyor, öğretmenler odasında son toplantılar, binada acele bir temizlik yapılıyor.

Bu okul Eyüp Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi. Gündüzleri Türklere eğitim verilirken, 15.00-19.30 saatleri arasında Suriyeli çocuklara ders veren bir GEM'e dönüşüyor.

Bahçede toplanan Suriyeli öğrenciler

Milli Eğitim Bakanlığı bu okulu Kasım 2015'te GEM olarak tahsis etti. Yaklaşık 300 öğrencisi var. Birinci sınıftan lise sona kadar Suriye müfredatına uygun eğitim veriyor. Okul müdürü Mazen Raşid (solda), Türkmen bir Suriyeli ve Arapça öğretmeni. Okuluyla gurur duyuyor, öğrenci sayısını artırmak istiyor: *"GEM'ler resmi statü kazanır kazanmaz Eyüp'teki Milli Eğitim İlçe Müdürlüğü'ne gittim. Bu okulun çok uygun olacağı konusunda onları ikna ettim. Onlar da sağ olsun, bize binayı tahsis ettiler."*

Okulda 31 Suriyeli öğretmen görev yapıyor. Tamamını Mazen Raşid bulmuş, öğretmen olduklarını kanıtlayan belgeleri MEB'e sunmuş ve istediği kadroyu kurmuş: *"Bizde MEB'in atadığı hiçbir öğretmen yok, ama bu durum önümüzdeki yıl değişecek."*

Öğretmenlere UNICEF aracılığıyla 900 TL ödeniyor. Onlara da hafta sonlarında Türkçe dersi veriliyor.

Okul, ailelerinin maddi durumunun daha iyi olduğunu tespit ettiği yüz öğrenciden ayda yüz TL alıyor. Diğerleri ücretsiz eğitim görüyor.

Mazen Raşid taşımanın problem olduğunu, para bulursa daha çok çocuğu okula kaydedebileceklerini söylüyor: *"Ne isterdim biliyor musunuz? Öğretmenlere daha fazla maaş verebilmek, öğrencilere üniforma giydirmek, herkese yemek çıkarmak. Haaa, bir de fotokopi makinası lazım çünkü okuldaki teçhizatı kullanamıyoruz."*

Okul müdürüne göre bazı çocukların yıllardır okula gidemiyor olması büyük bir sorun. Çocukların psikolojik sıkıntıları da uyumu zorlaştırıyor. Hem ailelerin hem de öğretmenlerin zor geçiyor olması derslerde devamsızlığa, öğretmenlerde de rotasyon ve kalite problemine sebep oluyor.

İbn-i Rüşd GEM'de Arapça dersi

Sohbet ederken, Raşid'in odasına İngilizce öğretmeni, Vefa Umar geliyor. İzin istiyor Vefa çünkü en küçük çocuğu rahatsızlanmış. Vefa öğretmen izin kâğıdını uzatırken rahatsız, bana dönüp "çok izin kullandım ama ne yapayım, kocam hala Suriye'de, çocuklara bakan başka biri yok" diyor. Mazen Raşid teskin ediyor öğretmeni ve izin kâğıdını imzalıyor, sonra bana dönüp "Görüyorsun, sadece çocuklar değil öğretmenler de çok kötü yıllar geçirdi Suriye'de. Toparlanmaları zor, herkesin yardımcı olması gerekiyor" diyor.

Gün sonunda boş koridor

Son ders bittiğinde Suriyeli temizlik görevlileri sıraları düzene sokuyor, etraf güzelce toparlanıyor, öğretmenler masalarını boşaltılıyor ve bina ertesi sabah gelecek Türk öğrenci ve öğretmenler için hazır ediliyor. Binayı, Mazen Raşid'in deyimıyla 'buldukları gibi geri veriyorlar'.

2) Devlet Okulları

Özet: Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocuklar devlet okullarına da gidebiliyor. 2016 yılı itibariyle bu okullara giden Suriyeli öğrencilerin sayısı 80 bine yaklaştı. MEB devlet okullarına giden çocukların sayısını artırmak istiyor. Bina ve öğretmen yetersizliği var. Suriyeliler dil problemlerinden ötürü GEM'leri tercih etmeyi sürdürüyor. Dili bilmemeleri, psikososyal etmenler ve uzun süredir okuldan uzak kalmaları zaman zaman Türk öğrencilerle sürtüşmeye ve ayrımcılığa sebep oluyor. MEB bu konularda öğretmenleri yetiştirmeyi, öğrencilere psikososyal destek vermeyi ve dil öğretimini hızlandırmayı amaçlıyor.

Zühtü Şenyuva İlkokulu, İkitelli, İstanbul⁷¹

Burası Zühtü Şenyuva İlkokulu'nun 4-L sınıfı. Öğrenciler Türkçe dersinde.

Çocuklar kitaptaki okuma parçalarını okuyor, öğretmen sorular soruyor. Muhammet Şeyh Mustafa ve Hamza İsmail, okunanları anlamaya çalışıyor ama sorulara cevap vermek için parmakları kalkmıyor. Kendilerini tam olarak ifade edemiyorlar. Dördüncü sınıflar ama okuma yazmayı yeni öğreniyorlar. Çünkü Suriye'den geldiklerinden bu yana ilk kez okul sıralarıyla buluşuyorlar.

Muhammed (solda) ve Hamza, 2.900 öğrencili okuldaki 150 Suriyeli çocuktan ikisi. Onların da sınıfa gelmesiyle 4-L 51 kişi oldu. Muhammed onbir yaşında. İki yıl önce iki erkek kardeşi, anne babası ve dayısıyla birlikte Türkiye'ye geldi. Dersi öğretmenin anlattıklarını anlamaya çalışan, tedirgin gözlerle takip ediyor. Arkadaşları kitaptaki okuma parçasını okurken, o öğretmenin verdiği çalışma kâğıdındaki sesleri heceliyor, yazıyor. Mustafa, derste yaşadığı dil problemini şöyle anlatıyor: "Bana 'oku' diyorlar, 'bilmiyorum' diyorum. Bu beni çok üzüyor."

⁷¹ Rapor yazıldığı esnada devlet okulu ziyareti için gerekli izinler henüz onaylanmamıştı. Bu bölüm El Cezire Türk muhabiri Umay Aktaş'ın haberinden alınmıştır ve izniyle kullanılmıştır. Fotoğraflar ona ve Güray Ervin'e aittir. Orjinal haber için: <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/iki-dil-bir-sinif>

Öğretmen tahtaya Türkçe bir şeyler yazıyor. Bana 'sen de yaz' diyor. Daha ben yarıdayken diğer öğrenciler bitirmiş oluyor. Öğretmen tahtayı siliyor. Ben daha bitirmemiş oluyorum. Ama burada diğer çocuklarla mutluym. Mahalleden arkadaşlarım da bu okulda."

Hamza İsmail ise üç sene önce dört erkek kardeşi ve anne babasıyla Suriye'den kaçtı. Önce Kilis ardından Gaziantep ve son olarak da İstanbul'a geldiler. Hamza, ikinci sınıfı Kilis'te bir kamptaki GEM'de okuduktan sonra bir daha okula gidemedi. İstanbul'da son bir yıldır kuran kursuna gidiyordu.

"Okulda olmak beni mutlu ediyor. Okumayı çok istiyorum. Okuma yazmayı biraz biliyorum, öğreniyorum."

Muhammet ve Hamza'nın öğretmeni Burcu Sert, öncelikli amacının onlara okuma yazmayı öğretmek olduğunu söylüyor. Ancak kalabalık bir sınıfta bunu yapmak hiç de kolay değil:

"Suriyeli öğrencilerim Türkçe biliyorlar ama konuşurken bazı kelimeleri anlamadıklarını düşündüğümde o kelimeleri tekrarlıyorum, açıklıyorum. Arkadaşları da yardımcı oluyor. Sınıfım da onları kabullendi. 'O Suriyelidir' gibi ayrıştırma yok. Derslerine yardımcı oluyorlar. Okuma yazma bilmiyorlar ama verdiğim zamanda çok çabuk alıyorlar. Ders işlerken bulduğum boşluklarda onlara da yavaş yavaş sesleri veriyorum. Ayrı çalışma kâğıtları veriyorum. Çok şey yapılabilir aslında ama sınıfımız kalabalık. Daha çok okuduğunu anlamaya yönelik çalışsak daha hızlı öğrenecekler. Başarılı olabilecek öğrenciler ama dil sorunu yaşadıkları için diğer arkadaşlarına göre geri kalıyorlar."

Türkçe okuma yazma bilmeyip birinci sınıftan eğitime başlayan çocuklar biraz daha şanslı. Çünkü dil sorunu da olsa akranları ile birlikte aynı anda öğrenecekler okuma yazmayı. 1-K sınıfının 43 öğrencisinin dördü Suriyeli. Okul yönetimi Suriyeli çocukların okula uyum sağlaması için elinden geleni yapmaya çalışıyor. Müdür Ramazan Telseven, süreç içinde eksiklerini belirleyeceklerini anlattı: *"Biz sadece kendi müfredatımızı vereceğiz, Türkçeyi kavratacağız. Sosyal ilişkilerimizi anlatacağız. Eksiklerimizi biz de belirleyeceğiz, nerede takıldık zorlandık, göreceğiz. Bunları üst makamlara iletiriz. Bizi yönlendirirler. Bu bir süreç meselesi."*

3) Özel Okullar

Özet: Türkiye’de Suriyeliler için özel okul açılabilir. Ancak Suriyeli ailelerin büyük bölümü bu okulların paralı olmasından ötürü çocuklarını GEM ya da devlet okullarına gönderiyor. Bu özel okullardaki diploma sorunu da henüz çözülemediği için tercih edilmiyorlar. 2016 itibarıyla sayıları kesin olarak bilinmiyor. 60’tan fazla olduğu tahmin ediliyor.⁷² Bu özel okullar arasında Üniversiteler de var. Türkiye hükümeti, üniversitelerin denklik problemlerini çözmeye, uluslararası burslarla Suriyeli gençlerin üniversiteye gitmelerini teşvik etmeye çalışıyor. MEB verilerine göre Türkiye’de Türk ya da özel üniversiteye giden Suriyeli gençlerin sayısı 5 bin.⁷³

Zehra Üniversitesi, Gaziantep

Gaziantep'teki Zehra Üniversitesi

Zehra Üniversitesi, Gaziantep’in merkezinde büyük bir işhanının içinde 2014’te kuruldu. Bina iflas eden bir GEM’den devralındı. Duvarlarında hala eski ilkokulun izlerini görmek mümkün (altta, sağda).

Okulun kurucusu Mustafa Müslim, Türkiye’nin terör örgütü olarak kabul ettiği ve PKK ile bağlantısı bulunduğunu ileri sürdüğü Suriyeli PYD örgütünün lideri Salih Müslüm’ün kardeşi.

Kız-erkek ayrı okuyor. Yaklaşık 300 öğrenci var. İlahiyat, eğitim, iktisat, mühendislik, edebiyat ve bilim fakülteleri açıldı. Kayıt ücretler 3.000 -

6.000 TL arasında. Akademik kadro maaşları da 2.400 - 9.000 TL arasında değişiyor. Bu üniversiteye giren herkes ilk yıl burslu okuma hakkına sahip. İlk senenin sonunda belirli bir not ortalamasını tutturamayanlar ise para ödemek zorunda.

Üniversiteyi ABD merkezli ZekâtVakfı finanse ediyor. Bina kirası aylık 30 bin TL. Bu vakıf Gaziantep’te iki de GEM işletiyor. İnsani Yardım Vakfı (İHH) da onbeş öğrencinin eğitimini karşılıyor.

Üniversite, diplomayı Sudan’dan veriyor; Türkiye’de denkliği varmış. Üniversite Genel Sekreteri Usame Muhammed, sıkıntılarını şöyle sıralıyor:

“Binamız yetersiz. Kira ve maaşlar yüksek. Destek kesildiği anda kapatmak zorunda kalırız. Kitaplar pahalı. Mısır’dan çok daha ucuza getirebileceğimiz kitapları, Türkiye’de neredeyse on katı fiyatına almak zorundayız. Denklik konusunda da kolaylık bekliyoruz Türk Hükümetinden.”

Üniversite bahçesi

⁷² <http://www.haberler.com/2-milyon-suriyeli-multeci-arap-yatirimciya-onlarca-7488106-haberi/>

⁷³ Metin Çatar, aynı sunumdan

Üniversitede kız ve erkek öğrenciler ayrı ayrı okuyor

20 yaşındaki Abdülhadi Kharruz (solda) iktisat öğrencisi. 2013'te Türkiye'ye geldi, üniversiteye bu yıl başladı. Hiç Türkçe öğrenmedi: *"Savaşta dayımı ve çok sayıda arkadaşlarımı kaybettim. En iyi arkadaşım halen hapiste. Askere alınacaktım, kaçmasaydım. Gaziantep'iseviyorum. Türklerle de iyi anlaşıyorum. Yine de ev bulmak sıkıntılı. Şimdi yedi arkadaş ile birlikte bir bekâr evinde yaşıyorum, ama fazla kalabalık. Babam Lübnan'da, bana para gönderiyor. Onun desteği olmasa okuyamazdım. Bu savaş, geleceğimi elimden aldı. Geri almaya çalışıyorum."*

21 yaşındaki Ahmed Şamiye(sağda) iktisat öğrencisi. Halepli. 2012'de geldi Gaziantep'e:

"2011'de Halep'te Esad karşıtı gösterilere katıldığım için dokuz arkadaşım ile birlikte bir süre gözaltında kaldım, işkence gördüm ve bir arkadaşımı kaybettim. Halep'ten sınırı yürüdüm, kaçak girdim. Ailem yardım etmese okula devam etmem mümkün olmazdı. Şimdi Türkçe öğrenmeye çalışıyorum, ama kurslar çok pahalı. Türkiye'de yapamıyorum. Olmuyor."

4) Toplum Merkezleri

Özet: Toplum merkezleri Suriyeli çocukların – özellikle de çeşitli sebeplerden ötürü okula gidemeyenlerin – eğitim alabildikleri yerler arasında. Bu merkezlerde Türkçe, Arapça ve İngilizcenin yanı sıra okullarda eksik olan psikososyal destekler de veriliyor. Sayıları az olsa da (İstanbul'da sadece altı tane var), önemleri her geçen gün artıyor. Özellikle STK'lar bu merkezleri çoğaltma eğiliminde. Halk Eğitim Merkezleri'nden de 120 binden fazla Suriyelinin faydalanması hedefleniyor.

İKGV Toplum Merkezi, Esenler, İstanbul

İnsan Kaynaklarını Geliştirme Vakfı 2007'den beri UNHCR'in uygulama ortağı.

Biri Suriyeliler için, toplamda üç tane toplum merkezleri var. Yaklaşık 40 bin kişiye ulaşıyorlar.

Esenler'deki toplum merkezi beş katlı, 1.000 m2 alan. 21 kişi çalışıyorlar.

Proje Koordinatörü Alp Biricik'e göre İstanbul'daki Suriyelilerin sayısı tahmin edilenden çok daha fazla: *"İstanbul'da kaç Suriyeli var kimse bilmiyor. Mesela kayıt verilerine göre Esenler'de 13 bin Suriyeli yaşıyor. Ancak biz, kayıtsızların sayısını 20 bin olarak tahmin ediyoruz. Herkese ulaşma gayretindeyiz."*

Merkezde çocuklar için Türkçe eğitimi ve psikososyal destek veriliyor. Ancak Türkçe eğitimlerine sadece Latin alfabesi bilenleri alıyorlar. Bunun yanı sıra hukuki destek de sağlıyorlar Suriyelilere.

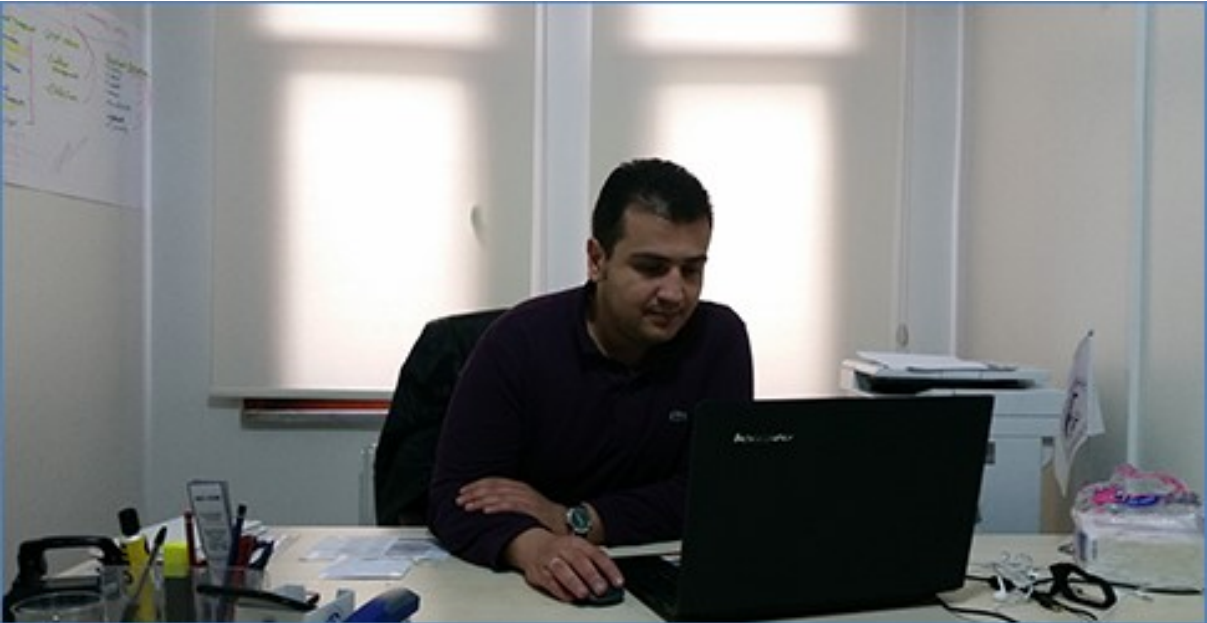

Mavi Hilal Vakfı Toplum Merkezi, Sultanbeyli, İstanbul

Mavi Hilal Vakfı toplum merkezinde ders gören Suriyeli çocuklar

Mavi Hilal Vakfı Kilis, Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesi ve İstanbul'da üç toplum merkezi yönetiyor. Bu merkezlerde şu ana kadar 20 bin kişiye ulaştıkları tahmin ediliyor. En yeni merkezleri İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde, Ocak 2016'da açıldı. 2.500 TL kira ödenen iki katlı binada yıllarca kaçak kumar oynatılmış.

Mavi Hilal Vakfı toplum merkezi yöneticisi Tarık Ali

Tarık Ali, merkezin yöneticisi. Avukat. 2013'te Şam'dan geldi. Yaklaşık bir yıldır Mavi Hilal Vakfı'nda çalışıyor. Ali'ye göre Suriyeliler için açılan okulların daha sıkı denetlenmesi gerekiyor: *"Çok fazla resmi olmayan okul açıldı. MEB bunları kapatmak için fazla çaba göstermiyor."*

Toplum merkezinde Türkçe, İngilizce, Arapça öğretiliyor, çocuklar için sanat terapisi niteliğinde resim ve müzik çalışmaları ve hukuki danışmanlık yapılıyor. Hizmetler için ücret talep etmiyorlar. Merkezde çalışanların maaşları ortalama 1.500 TL. Ocak ve

Şubat aylarında 400'den fazla kişiye doğrudan hizmet verdiler, sayının her geçen ay artmasını hedefliyorlar. Bu amaç için Sultanbeyli Belediyesi ile birlikte bir SMS sistemi geliştirdiler ve daha çok kişiye ulaşmaya başladılar.

Fatma Numan, 23 yaşında, psikoloji mezunu. Numan, savaşın daha başında 2011'de Türkiye'ye geldi. Lazkiyeli bir Türkmen. Artık Türkiye vatandaşı olmak istiyor, dönmeyi düşünmüyor. Türkiye'yi vatani olarak görüyor.

Çocuklara psikososyal destek veren ekipte çalışıyor ve 4-6 yaş grubundan sorumlu. Çocuklar mutlu gözüküyor: *"Travmalarını atlarmaya yardımcı olmaya çalışıyoruz. Oyun oynatıyoruz, alfabe öğretiyoruz. Çocuklarla birlikte biz de normalleşiyoruz."*

Suriyeli öğretmen Fatma Numan çocuklarla

Resim öğretmeni Yusuf Al-Zaray

Yusuf Al-Zaray 26 yaşında, Şamlı bir resim öğretmeni. 2015 yılında geldi Türkiye'ye. Bu toplum merkezinden önce bir tekstil fabrikasında çalışıyordu. İşvereni son maaşını ödememiş: *"Şam'dan yola çıkıp, İdlib'e güçlüklerle ulaştım. Sonrasında yürüyerek Hatay'a geldim. İş bulabilmek için İstanbul'a devam ettim. Bir tekstil fabrikasında günde 13 saat çalışıyordum. Sonra bu işi buldum. Hala inanamıyorum."*

Al-Zaray bin TL kazanıyor ayda. Çocuklarla çalışmayı seviyor. Dört arkadaşıyla bir evi paylaşıyor. Daha önce altı kişi kalıyorlarmış: *"Ev arkadaşlarımdan ikisi İstanbul'da iş bulamadıkları için Suriye'ye döndü. Muhtemelen savaşmaya gittiler, ölecekler. Savaş bitince ülkeme döneceğim. Suriye'de yaşarken bize mülteci gelirdi. Şimdi biz mülteci olduk."*

31 yaşındaki Muhammed Hilal (solda) toplum merkezinde bilgisayar eğitimi veriyor. Halep'ten 2014'te geldi. Kilis'te bir kampta sadece iki gün kaldı, ardından İstanbul'a yerleşti. Ayda bin TL kazanıyor, 500 TL de kira ödüyor. Toplum merkezinde başlamadan Sarıgazi'de bir süpermarkette çalışıyordu, ayda 800 TL karşılığında:

"Savaşta evim ve işyerim yıkıldı. İki kuzenimi kaybettim. Kaçmasaydım askere alınacaktım. Artık kimse bizi insan olarak görmüyor. Tüm dünya için sadece sayıyız. Dil bilmediğimiz için yanlış yönlendiriliyoruz, hakkımızı arayamıyoruz ve daha düşük maaşlarla daha uzun saatler çalışmak zorunda bırakılıyor."

Merkezin İngilizce öğretmeni Halepli Fahed Daweal (solda), 27 yaşında.

2015'ten bu yana İstanbul'da yaşıyor. Suriye'den kaçış yolculuğu 2013'te başladı. İki yıl kendi ülkesinde mülteci durumundaydı. Ailesi hala Suriye'de, onları Türkiye'ye getirmenin yollarını arıyor ancak bunu gerçekleştirmek için gerekli parayı hala bulamadı.

“İki tane varil bombası saldırısı yaşadım. Biliyor musunuz, varil bombaları kötünün kötüsü. Esad da kötünün kötüsü, IŞİD'den bile daha alçak. Suriye bir zamanlar en güvenli ülkelerden biriydi. Şimdiyse en tehlikeli yer. Böyle olacağını kimse göremedi.”

Hadja Attar (üstte) Halepli, 28 yaşında bir psikolog. 2015'te Türkiye'ye geldi ve çocuklara psikososyal destek veriyor. Bu işten önce o da bir tekstil atölyesinde çalışıyordu. Annesi ve ablasıyla yaşıyor. 1.500 TL maaş alıyor, 700 TL kira ödüyor: *“Yıllarca bombardıman ve çatışmalar arasında yaşadım. Babamı kaybettim. Erkek kardeşim hala Suriye'de ve Esad'a karşı mücadele ediyor. Hayatta olmama rağmen, ölüyüm aslında.”*

Khalil Rukeyah da psikolog. 30 yaşında, Hamalı. 1.500 TL kazanıyor ayda, eşiyle birlikte oturuyor ve 600 TL kira ödüyor:

“Türkiye'ye 2015'te geldim. Sonuna kadar dayanmak istiyordum aslında ama artık çok tehlikeli olmaya başlamıştı. Beni askere almaya çalışınca kaçmam gerektiğini anladım. Yürüyerek Reyhanlı'ya ulaştım. Bir fabrika ve bir araba tamirhanesinde çalıştım, sokak satıcılığı yaptım. Eğer rüyaların gerçeğe dönüşmesini istiyorsan, okul aç.”⁷⁴

Rukeyah, GEM'lerin sayısının mutlaka artırılması gerektiğini düşünüyor.

⁷⁴ Khalil Rukeyah fotoğrafının çekilmesini istemedi

Toplum merkezini ziyaretim sırasında çocukların resim derslerine tanıklık ettim. Çocukların çoğu Suriye’den yeni ayrılmış. Hiçbiri okula gitmiyor, Türkçeyi yeni öğreniyor. İşte hikâyeleri:

Muayyed, 12, Şam: “Şam’ı çok özledim. Arkadaşlarımı çok özledim.”

Muayyed Ocak 2016’da Şam’dan geldi, okula gitmiyor henüz. Suriye’deyken 5. sınıfa gidiyordu. Okula gitmek istiyor. Henüz Türkçe öğrenmiyor. Türkiye’yi çok sevdiğini söylüyor. Resim yapmayı öğreniyor. İstanbul’u tanıma fırsatı da bulamamış daha. Türk arkadaşı yok henüz. Büyüyünce beden eğitimi öğretmeni olmak istiyor.

Davud, 6, Hama: “Evimi çok özledim.”

İsra, 8, Halep: “Bir daha korkmak istemiyorum”

Raid, 10, Halep: “Benim her gün okula gitmem gerek ama hep sokaktayım”

Davud (üst solda) 2016’da Türkiye’ye geldi. Sınıftaki çocukların en küçüğü. Hiç okula gitmedi. Türkiye’de de daha başlayamadı okula. Türkçe öğrenmek istiyor. Büyüyünce doktor olacakmış. İsra (ortada) savaş yüzünden hiç okula gidemedi. 2015’te Türkiye’ye geldi ama henüz Türkçe öğrenemedi. Arkadaşı yok, vaktini kardeşleriyle geçiriyor. Büyünce ne olmak istiyorsun sorusunu ona daha önce kimse sormamış. Raid (üst sağda) 2015 yazında geldi Türkiye’ye. Kursu ya da okula gitmemesine karşın mahallesindeki Türk arkadaşlarının yardımıyla biraz Türkçe konuşmaya başlamış. Suriye’deyken ikinci sınıfa kadar okudu, sonra okula bir daha gitmedi. Doktor olmak istiyor.

Yuva Derneği Toplum Merkezi, Kırıkhan, Hatay

Şubat 2016 itibariyle Hatay'daki Suriyeli nüfusu 402 bine yükseldi. Bunların 132 bini çocuk.⁷⁵

Aynı dönemde Kırıkhan'ın nüfusu da 100 bine yükseldi. Neredeyse yarısı Suriyeli mülteci. Ama Kırıkhan merkezli bir STK yoktu. Yuva Derneği bu açığı kapatmak için 2013 yılında ilçede bir toplum merkezi açtı.

Merkezde yirmi kişi çalışıyor, bin kişiye ulaştıklarını söylüyorlar.

Suriyeliler için Arapça, Türkçe, İngilizce dil dersleri, kadınlar için beceri geliştirme kursları, çocuklara psikososyal destek ve hukuk danışmanlığı gibi hizmetler veriliyor veriyorlar. Öğretmenlere 1.600-2.000 TL arası maaş ödeniyor.

Alman DVV International fonluyor projeyi. Halk Eğitim Merkezleri Federasyonu da destekliyor ama yetersiz olduğunu düşünüyor Yuva. Bu yüzden UNICEF ile görüşmeye başlamışlar destek için.

Merkezin yöneticisi Özlem Çolak'a göre ilçedeki GEM'ler sıkıntılı. Çolak en önemli sorun olarak MEB koordinatörlerinin ilgisizliğini görüyor. Ona göre bu okullarda verilen eğitimin kalitesi de sorgulanmalı.

Saleh Kadı (solda) 33 yaşında, İdlibli. Merkezde hem bilgisayar öğretmenliği yapıyor hem de basın ile ilişkileri yürütüyor. Suriyelilerin yaşadığı sıkıntıları sıralarken çalışma izni meselesinin bir an önce çözülmesi gerektiğini düşünüyor. Çocuklar açısından ise temel problem, psikososyal etmenler: *"Savaş, Suriye'nin sosyal dokusunu mahvetti. Çocuklar artık okula odaklanamıyor."*

İlçedeki bir GEM'de öğretmenlik yapan Hamalı 25 yaşındaki Fatma Aleyvi de çocukların okula gidebilmesi için öncelikle psikososyal sorunlarına çözüm bulunması gerektiğini söylüyor: *"Çocukları okula yerleştirmek yetmiyor. Savaşın onlarda yok ettiği güven duygusunu yeniden inşa etmemiz gerek."*

Bu rapor için konuştuğumuz merkezdeki çocukların hepsi GEM'lerde okuyordu. Türkçe ve İngilizcelerini ilerletmek için buradaki kurslara katılıyorlardı. Duvarlarda yine onların çizdikleri resimler asılıydı.

⁷⁵<http://www.mynet.com/haber/guncel/hatay-valisi-topaca-15-milyon-nufuslu-kentimizde-402-bin-suriyeli-yasiyor-2326327-1>

Meryem, 10, Hama: "Suriye'yi çok özleyorum. Evimi çok özleyorum."

Merkezde çocukların İngilizce derslerine konuk olduk.

Meryem El Faraj (solda) 2013'te geldi Türkiye'ye. GEM'de dördüncü sınıfta okuyor. Türkçe kursuna yeni başladı. Savaşta babasını kaybetti, ablası ve annesiyle yaşıyor. Matematik öğretmenini olmak istiyor.

Muhammed Bitar (sağda) 2013'te geldi. GEM'e gidiyor, dördüncü sınıf öğrencisi. Büyünce futbolcu olmak istiyor. Arapça ve beden eğitimi derslerini çok seviyor. Türkçe öğrendi.

Muhammed, 11, İdlib: "En iyi arkadaşım Abdullah'ı çok özleyorum. O hala Suriye'de."

SİVİL TOPLUM CEPHESİNDE ARTILAR-EKSİLER

Özet: Türkiye’de sivil toplum ve kamu yönetimi arasındaki ilişki her zaman mesafeli olmuştur. Suriye krizinin boyutları kamu yönetimi ile sivil toplum arasında bir işbirliğini zorunlu hale getirdi. Yine de verimli bir ilişkiden bahsetmek zor. Kaynaklara erişimde inanç merkezli sivil toplum kuruluşları daha avantajlı. Yabancı sivil toplum örgütleri de izin almakta, faaliyet alanlarını genişletmekte zorlanmaya devam ediyor. İnanç merkezli olmayan Türk STK’ları bilgi paylaşımı sıkıntısı çekiyor.

Türkiye’nin siyasi yapısı ve tarihi STK’ların gelişmesi için uygun bir ortam yaratmadı hiçbir zaman. STK’ların faaliyetleri sıkı bir kontrol altında tutulmuş ve çalışma alanları daraltılmıştır.⁷⁶

Türk STK’ların kamu yönetimi ile işbirliğinden sakıncalı gibi bir düşünceleri yok , özellikle de Suriyeli mülteciler konusunda. Yuva Derneği’nin Suriyeli Mülteciler Programı’ndan Özge Sönmez kamu yönetimi ile olan ilişkileri için *“Problem yok diyelim”* derken, aslında önemli bir noktanın da altını çiziyor: *“Devletle daha yakın ilişki kurmak isteriz. Bu krizi çözecek olan Devlet. Biz STK’lar destekleriz ve model geliştiririz. Aslında bütün STK’ların tek bir amacı olmalı: Eninde sonunda kendini yok etmek. Yani, problem kalmayınca, biz de olmamalıyız. Bunu hedefleyerek çalışma yapmalıyız.”*

Hükümet, mülteci krizine de ilk başta merkezîyetçi bir anlayışla yaklaştı, krizin ilk yıllarında son derece düzenli, temiz ve tüm dünyaya örnek teşkil eden kamplarıyla ‘ben bu işe yeterim’ mesajı vermek istedi. UNHCR gibi bu konuya odaklı çalışmalarıyla bilinen bir kuruluş bile yıllarca kamplardan uzak kaldı. Yabancı sivil toplum kuruluşları da Avrupa Birliği uyum yasaları gereğince esnetilen dernekler kanununa rağmen halen rahat çalışmıyor. Bu kuruluşlar artık Türk STK’larla ortaklık kurabiliyorlar ama izinlerin çıkması aylar sürmekte. Kamp dışında yaşayan mültecilerin sayısı kampta yaşayanların sayısını kısa sürede kat be kat aşınca Uluslararası Af Örgütü Sorumlusu Begüm Başdaş’ın dikkat çektiği bir kapasite problem doğdu:

“Devlet aslında çok büyük bir işe kalkıştı ama gelinen nokta kapasitesi ve kadrosunun yetersizliğini ortaya koydu. Devletin krize yönelik kurumsal yapılanması, gelenlerin geri döneceği varsayımı ve sadece insani yardım yapmak üzerine planlanmıştı.”

STK’ların işi gerçekten de zor. Eninde sonunda işin sahibi kamu yönetimi. STK’ların hareket serbestliği bulunmuyor. Zaman zaman, yapılan işler ortada kalabiliyor. Dolayısıyla birçok STK proje geliştirmeyi, uygulamaya tercih ediyor.”

Kamu yönetimi kamp içi kontrolünü elinde tutmaya devam ederken, şehirlerde yaşayan mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanmasını büyük ölçüde sivil topluma bıraktı. 2016 itibarıyla şehirlerde yaşayan mültecilerin sayısı kamplarda yaşayanlarınkinin on katından fazla. Sivil toplum ise kendi içinde açık bir şekilde seküler-inanç merkezli diye ayrılmış durumda. Bu iki kesim arasında bir güven sorunu da var. Suriyeli mülteciler konusunda muhafazakâr kuruluşların daha aktif olduğu söylenebilir.⁷⁷ Peki, hiç mi işbirliği yapılmaz? Yuva Derneği bu iletişimsizlikte seküler STK’ların da sorumluluğu bulunduğunu düşünüyor: *“Seküler STK’lar Suriyeliler konusunda fazla çalışmalar yapmıyor. İnanç temelli olanlar da*

⁷⁶ <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf> sayfa 3

⁷⁷ <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf> sayfa 4

bizimle konuşmuyor. Biz onlarla da işbirliği yapmak isteriz. Aramızda yaptığımız toplantılara gelmiyorlar. Ama burada muhtemelen bizim de hatamız var, onları davet etmiyoruz.”⁷⁸

Yabancı STK'lara güvensizlik ise devam ediyor. MEB Eğitim uzmanı Selman Işık bu kuruluşların Türkiye'yi tanımamakta ısrar ettiği görüşünde: *“Yabancı STK'lar bizi Ürdün'le, Lübnan'la ya da Afrika ülkeleriyle filan karıştırıyor. Türkiye'ye gelip istedikleri gibi çalışamazlar. Onlara hep şunu söylüyoruz: Uzman gönderecekseniz en iyisi gelmeli. Sahaya baktığınızda hepsinin çok deneyimsiz olduğunu göreceksiniz.”*

Çalışmalarında kamu yönetimiyle sıkıntılar yaşayan Mavi Kalem Derneği'nin Başkanı Filiz Ayla da bu görüşe katılıyor: *“Bu kuruluşlar, deneyimsiz isimleri sahaya göndermeyi sürdürüyor. Bu böyle devam ederse, bir süre sonra çalışmazlar.”*

Özellikle MEB ile yakın çalışan yabancı bir kuruluş olan Save the Children'in Hatay'daki operasyonlarında görev alan Dış İlişkiler Koordinatörü Gizem Karslı da özeleştiri yapıyor: *“Devlet yabancı STK'lara güvenmiyor, tamam. Ama STK'lar da Türkiye'yi anlamıyor. Hala Türkiye'ye özel program geliştiremediği halde burada çalışmaya devam eden kuruluşlar var.”*

Bu rapor için görüştüğüm yerel ve ulusal STK'ların neredeyse tamamı devlet kurumlarıyla ilişkilerinin artık çok daha iyi bir noktada olduğunu anlattı. Yine de sıkıntılar devam etmekte. Örneğin Hayata Destek, AFAD'ın kendileriyle 'kesinlikle' ortak çalışma içine girmediğini iddia ediyor.

Filiz Ayla'nın donörlere yönelik de bir eleştirisi var: *“Türkiye'de STK'lar büyük donörlerin taleplerini yerine getirebilmek ve maddi destek almayı sürdürürebilmek için boyunlarından büyük işlere kalkışıyor ve hizmetten ödün veriyorlar. Bunu engelleyebilmek için örgütler arası işbirliğini artırmamız gerekiyor.”*

Benzer bir görüşü Yuva Derneği'nin Eğitim Koordinatörü Ebru Açıkgöz de savunuyor. Açıkgöz, donörlerin 'şu kadar kişiye ulaşacaksınız' baskısı sebebiyle STK'ların hizmet kalitelerinin azalttıklarını düşünüyor. Ona göre bu durum STK'ların birbirlerine karşı tutumlarını da etkiliyor: *“Türk STK'lar birbirlerine karşı açık değil. Şeffaflık yok. Yaptığımız toplantılarda hep aynı isimlerle buluşuyoruz. Toplantı notlarını paylaşmaktan öteye gitmeyen görüşmeler oluyor bunlar.”*

Türk STK'larda ortak kanı beş yılın sonunda ciddi şekilde tecrübe edinildiği yönünde. Bu tecrübenin de artık donörler ya da fon kaynakları geniş olan uluslararası kuruluşlara karşı kullanılması gerekiyor. Bir anlamda 'parayı veren, düdüğü de çalmasın' durumu. Yuva Derneği'nin Suriyeli Mülteciler Programı'ndan Özge Sönmez şöyle diyor:

“Türk STK'lar artık uluslararası kuruluşlar nezdinde eşit muamele görmeli, 'uygulama ortağı' tanımı değişmeli. Bu STK'lar hala bize ne yapmamız gerektiğini dayatmaya çalışıyor, oysa bizim de artık 5 yıllık tecrübemiz oldu kriz ile ilgili. Uzun vadeli programlar yapmak ve donörlere anlatmak gerekiyor.”

En etkin STK'lardan biri olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği mahalli işbirliklerine önem veriyor. Türkiye çapında hem yerel STK'lar hem de belediyelerle çok yakın çalışmaya gayret ediyorlar. İstanbul'daki en önemli ortaklarından biri Beyoğlu Belediyesi. Derneğin uyum

---

⁷⁸ Özge Sönmez ile görüşme, İstanbul, 13.04.2016

uzmanlarından Ayşe Gökçek bu işbirliğin artırılması gerektiğini düşünüyor: *“STK’ların mutlaka daha fazla işbirliği yapması gerekiyor. Alanları bölüşmek ve mahalleden başlamalılar.”*

AÇEV’den Burcu Gündüz krizin ulaştığı boyutların STK’ları aştığı görüşünde: *“Herkes istekli ama sayılar o kadar büyük ki STK’lar da ürkmüş durumda. Altından kalkamayacaklarını düşünüyorlar. Ayrıca, alandan bilgi gelmiyor, proje geliştirmek çok zor.”*

Bugün STK’lar hukuki ve sosyal danışmanlık, insani yardım, sağlık, eğitim, mesleki eğitim, araştırma alanlarında çalışmalar yürütüyor. Çalışmalarını genişletmek için belediyeler ile daha fazla işbirliği yapmanın yollarını arıyor. Bu ilişkide siyasi görüş ayrılıkları kimi zaman belirleyici olabiliyor. Örneğin bir kadın hakları örgütü olarak yola çıkan ama son iki yılda Suriyeli çocukların eğitime erişimlerini kolaylaştırma yönünde de çalışmalar yapan İstanbul Balat merkezli Mavi Kalem Derneği belediyelerin işbirliği açısından güç erişilebilir olduğunu düşünüyor.⁷⁹

Hayrat Vakfı hem Suriye hem de Türkiye’de çalışmalar yapıyor. Proje koordinatörü Engin Doğan STK’ların sadece Türkiye içinde değil Suriye’de de işbirliklerini artırması gerektiğini düşünüyor. *“Herkes gücü yettiğinde yardım etmeye çalışıyor. Özellikle Suriye içerisinde çalışmalar yetersiz. Burada daha etkin işbirliği yapılırsa, göçün de biraz önünü kesebiliriz. Suriyeli örgütlerle pek çalışmak istemiyoruz. Bilmiyoruz onları. Bir bakıyorsun IŞİD’li çıkıyor, bir bakıyorsun YPG’li. Bu riski göze alamayız.”*

Bu rapor için görüş talep ettiğimiz Türk STK’lar bizi geri çevirmezken, yabancı yardım kuruluşlarının büyük bölümü bilgi vermeyi reddetti.

STK’larla ilgili gözlemlerimizi şöyle özetleyebiliriz:

- Eğitim konusu yavaş da olsa STK’ların en önemli konusu haline gelmeye başladı ama ulusal çapta programlar geliştirilmiyor
- İnanç merkezli STK’lar kaynak bulmanın yanı sıra eğitim faaliyetlerinde de daha etkili – bunda siyasi karar vericilere yakın olmalarının payı büyük
- Psikososyal etmenler tüm STK’larca ele alınıyor
- STK’lar birbirleriyle yeterince işbirliği yapmıyor
- Belediyeler kendi görüşlerine yakın STK’larla işbirliğini tercih ediyor

Şimdi yerel, ulusal ve uluslararası STK’ların ne gibi projeler yürüttüklerine ve yeni olarak hangi çalışmaları yapmayı planladıklarına yakından göz atalım:

Suriye Nur Derneği

Derneğin Türkiye merkezi İstanbul Fatih’te. Suriye ve Türkiye’de 100 bin kişiye ulaştıklarını söylüyorlar.

Suriye’de onbeş, Türkiye’de üç okul işletiyorlar. İstanbul’da Fatih’te üç tane sağlık merkezleri var, ayda 10 bin kişiye destek veriyorlar. Sınır bölgesi ve Suriye içine insani yardım götürüyorlar. Zaman zaman fon sıkıntısı çekiyorlar. Yeni projeleri İstanbul Fatih’te yetimler için destek merkezi ve yine İstanbul’da bir sağlık merkezi.

---

⁷⁹ Mavi Kalem Derneği Başkan Yardımcısı Gamze Karadağ Koç ile görüşme, İstanbul, 22.03.2016

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı

Suriye ve Türkiye’de, 60 binden fazla kişiye ulaşıyorlar. Kilis’te altı, Gaziantep’te dört tane GEM işletiyorlar. Bu okullarda 469 öğretmen çalışıyor, 7 bin öğrenci var. Ayrıca Kilis’te beş, Gaziantep’te altı, Şanlıurfa’da yedi tane Çocuk Eğitim Merkezi açtılar. Bu merkezlerde 7 bin çocuk var. Kilis, Akçakale ve İstanbul’da 4.500 kişiye hizmet verdikleri birer toplum merkezi açtılar. İnsani yardımları da devam ediyor. Fon sıkıntısı çekmiyorlar. Yeni projeleri şunlar:

- 1) Gençlik Merkezi açmak istiyorlar (İstanbul’un Güngören, Bağcılar ve Küçükçekmece ilçelerinde)
- 2) Kadın Merkezi açmak istiyorlar (aynı yerlerde)
- 3) Sağlık Merkezi açmak istiyorlar (aynı yerlerde)
- 4) Çocuk Karavanı (Türkiye genelinde): Eğitime erişimde güçlük çeken Suriyeli mülteci çocuklara ulaşacak mobil eğitim araçları
- 5) Kilis’te Suriyeli doktorların görev yapacağı 52 yataklı hastane

Suriye Can Derneği

Eğitim, sağlık ve insani yardım alanında faaliyet gösteriyorlar. İstanbul Okmeydanı’nda bir tane GEM’leri var. Nusaybin, Batman ve İstanbul Başakşehir’deki GEM’leri kapattılar. Yine İstanbul Okmeydanı’nda bir tane çocuk sağlık merkezleri bulunuyor. İstanbul’da yaklaşık 2 bin kişiye ulaşıyorlar. Fon bulmakta zorlanıyorlar.

Hayata Destek

Hatay, Şanlıurfa ve İstanbul Küçükçekmece’de toplum merkezleri var. Bu merkezlerde çocuklara Türkçe, İngilizce ve Arapça öğretiyorlar ayrıca psikososyal destek veriyorlar. Yaklaşık 50 bin kişiye ulaşıyorlar. UNHCR ile birlikte çalışıyorlar. Fon sıkıntısı çekmiyorlar, hatta iş yoğunluğundan ötürü çoğu zaman kendilerine gelen yeni proje tekliflerini reddetmek zorunda kalıyorlar.

Yeni projeler:

- 1) UNICEF ile birlikte bir çocuk koruma programına başlayacaklar 2016 Mayıs ayında. Hatay, Şanlıurfa, Adana’da çalışmak zorunda kalan çocuklarla ilgili çalışma yapacaklar. Hem aileler, hem çocuklar hem de işverenlerle konuşacaklar ve psikososyal destek eğitimleri verecekler. Amaç, çocukların okula dönmesini sağlamak
- 2) İstanbul’da Suriyelilerin en fazla yaşadığı altı ilçede yeni bir ihtiyaç analizi araştırması yapıldı, bu araştırmaya göre yeni projeler belirlenecek

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM)

Mülteciler üzerine araştırmalar yapıyorlar. Çoğu zaman fon sıkıntısı içerisindedirler. Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişimleriyle ilgili kapsamlı bir araştırma yapmak istiyorlar.

Bahçeşehir Üniversitesi

Yeni projeler:

- 1) 300 bin Suriyeli çocuğa Türkçe öğretmek istiyorlar
- 2) Bin Suriyeli çocuk için psikososyal destek ve mesleki eğitim

- 3) İstanbul Kâğıthane'deki bir GEM'in öğretmen eğitimi ve Türkçe öğretimini üstlenmek istiyorlar
- 4) ABD'deki Albany Üniversitesiyle birlikte Suriyeli üniversite öğrencilerine yönelik bir 'uzaktan eğitim' projesi geliştiriyorlar

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı

Suriyelilere İstanbul'daki üç tane toplum merkezinde hizmet veriyorlar. Yaklaşık 40 bin kişiye ulaştıklarını söylüyorlar. İKGV 2007'den beri UNHCR'in uygulama ortağı. Vakıf, fonlara erişim konusunda bilgi vermemeyi tercih etti. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile birlikte çocuk işçiliğine eğilecekler. Ayda ailelere 400-700 TL arası maddi destek verip çocukları okula yönlendirmeye çalışacaklar. İKGV takibini yapacak.

Save the Children

Hatay'ın onbeş ilçesinde "No Lost Generation" programlarını sürdürüyorlar. Yaklaşık 5 bin çocuğa ulaşıyorlar. Bu program çerçevesinde GEM'lere malzeme desteği, 174 öğretmene eğitim, çocuklara psikososyal destek sağlıyorlar, 400 çocuğun da okul ulaşımına maddi destek veriyorlar. Fon sıkıntısı çekmiyorlar.

Yeni projeler:

- 1) Okula taşıma desteği – Daha fazla çocuğa ulaşmak istiyorlar okula gidişlerini kolaylaştırmak için. MEB ile işbirliği yapıyorlar bu konuda
- 2) 'Şartlı nakit desteği' – Çocuğu okula gitmeyen ailelere çocuk başına para vermeyi düşünüyorlar, çalışmalar sürüyor
- 3) İki tane okul yaptırıp MEB'e verecekler. GEM mi devlet okulu mu olacağına MEB karar verecek. Fon sağlandı bu proje için
- 4) 14-18 yaş grubuna yönelik gençlik merkezleri kurmak istiyorlar. Ağırlık mesleki eğitim. Kod yazmayı öğretmeyi düşünüyorlar. Mayıs gibi başlayacaklar. UNICEF ile çalışıyorlar bu projeyi hayata geçirmek için
- 5) Okul öncesi eğitim için de proje yapmak istiyorlar

Maya Vakfı

Suriyeli çocuklar için psikososyal destek çalışmaları yapıyorlar. Project Lift⁸⁰ bunların en önemlisi. Şu ana kadar 300 çocuk projeden faydalandı. Bu çocukların aileleriyle birlikte yaklaşık 2 bin kişiye ulaştıklarını düşünüyorlar. Fon sıkıntıları var. Son olarak UNHCR'a başvurular, hala cevap gelmediğini söylüyorlar.

Yeni projeler:

- 1) UNICEF ile birlikte 2016 Haziran itibarıyla özellikle çocuk odaklı STK'ların çalışanlarına yönelik psikososyal eğitim desteği verecekler
- 2) Save The Children ile birlikte çalışacaklar
- 3) Project Lift'i GEM'lerde uygulamak için MEB ile görüşmelere başlayacaklar

---

⁸⁰<http://www.project-lift.net/about.html>

Sivil ve Sosyal Destekleme Derneği

Henüz bir Türkiye programları yok. Suriye’de, Hollanda Dışışleri Bakanlığı desteğindeki E4C (Education for Children) programını yürütüyorlar. Bu program sayesinde yaklaşık 30 bin Suriyeli çocuk okula kazandırıldı. Bunun dışında Suriye içine insani yardım yapmaya devam ediyorlar. E4C programıyla elde ettikleri deneyimleri Türkiye’ye taşımak ve Suriyeli çocukların eğitime erişimlerini kolaylaştırıp, okullaşma oranını yükseltmek istiyorlar.

Mavi Kalem Derneği

Fon sıkıntısı ve yeniden yapılanma sebebiyle Suriyeli çocuklar konusundaki tüm projelerini bir süre için durdurdular. İstanbul’da resim atölyeleri, Türkçe kursları gibi projeler yürütüyorlardı. Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep’teki çalışmalar da aynı sebeplerden askıya alındı.⁸¹ Yeniden yapılanma süreçleri tamamlandıktan sonra iki yeni proje için kolları sıvadılar:

Yeni projeler:

- 1) Malala Fonu – Yüz Suriyeli kız çocuğunu eğitim sistemine kazandırmayı amaçlayan 40 bin dolar bütçeli bir program
- 2) Plan International – Okula giden yüz Suriyeli öğrenciyeye destek verme amaçlı 80 bin dolar bütçeli bir proje

Hayat ve Sur Derneği

Sınır illerindeki GEM’lere malzeme desteği sağlıyorlar. Hem Türkiye hem de Suriye’de insani yardım çalışmalarını sürdürüyorlar.

Yeni projeler:

Türkiye’deki Suriyeli öğretmenleri örgütleyip bir çatı altında toplamak istiyorlar. Bu amaçla Türkiye’deki çeşitli sendikalar ve MEB ile görüşmeye başladılar.

Bu henüz kuruluş aşamasındaki bir oluşum. 2014’te Mazen Raşid’in (Eyüp’teki İbn-i Rüşd GEM müdürü) girişimi ön ayak oldu. Öğretmenleri Facebook üzerinden örgütlemeye başladılar. Şu anda Türkiye’de Suriyeli mültecilerin bulunduğu her şehirde örgütlendiler. Bunun yanında Ürdün, Lübnan, Irak, Mısır ve Libya’da da temsilcilikleri var. Suriye içinde de her büyük şehirde ofis açtılar. Buna İŞİD kontrolündeki Rakka da dâhil. Türkiye’de sendika olabilmek için Eğitim-Bir-Sen’den destek aldılar. Tüzüklerini hazırladılar. İddialarına göre, 35 bin öğretmene ulaşabilecek bir ağ oluşturdular. Türkiye’de örgütlemeyi hedefledikleri öğretmen sayısı 11 bin. Amaçları Suriyeli öğretmenleri karar mekanizmasına dâhil etmek, maaşlarını düzeltmek, iş olanaklarını genişletmek. Sahte öğretmen belgelerinin çok olduğunu, öğretmen olmayanların öğretmenlik yaptığını savunuyorlar. Bunun da önüne geçmek istiyorlar. Suriye’yi Cenevre’deki barış görüşmelerinde temsil eden muhalefetin de onları muhatap olarak kabul ettiğini ve müfredat çalışması yapmak için temasa geçtiğini ileri sürüyorlar. Fon sıkıntısı çekiyorlar.

---

⁸¹ Filiz Ayla ile görüşme, İstanbul, 22.03.2016

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

UNHCR'in uygulama ortağı. Türkiye çapında 39 ofisleri var. İstanbul temsilcilikleri Fatih ve Tarlabası'nda. Yine Tarlabası'nda bir çocuk merkezleri var. Danışmanlık, dil eğitimi (Türkçe, Arapça, İngilizce), okula hazırlık (matematik, fen dersleri vs.), sağlık hizmetleri, sanat ve müzik, psikososyal destek veriyorlar, insani yardımları da devam ediyor. İstanbul'da 2014'ten bu yana yaklaşık 1.500 çocuğa hizmet vermişler. Fon sıkıntısı çekmiyorlar.

Yeni projeler:

- 1) Maya Vakfı ile birlikte Project Lift'i uygulamak istiyorlar
- 2) Mültecilerle çalışan STK'lara psikososyal eğitim verme

Her iki konu da görüşme aşamasında. SGDD'ye göre Suriyeli çocukların gittiği okullara haftada bir saat 'uyum ve insan hakları' dersi vermek gerekir. Bu konu sadece fikir aşamasında, herhangi bir görüşme yapılması bile daha planlanmamış.

International Medical Corps

ABD merkezli bu yardım kuruluşu 2012'den bu yana Türkiye'de çalışıyor. İstanbul, Gaziantep, Sakarya, Adana ve İzmir de hizmet veriyorlar. Şu ana kadar 300 bin kişiye ulaştıklarını savunuyorlar. Çocuklara yönelik psikososyal destek veriyorlar, 9 bin çocuk bu programlardan geçti. Yine mesleki eğitim ve eğitime erişim ile ilgili danışmanlık hizmetleri de veriyorlar. Bu kuruluşun bir diğer hizmeti de mültecilerin yoğun olarak yaşadığı şehirlerdeki yerel STK'ların çalışanlarını eğitmek.

Concern Worldwide

Concern Worldwide Suriyeli çocukların okullara döndürülmesine ağırlık veriyor. 2015 sonu itibariyle yaklaşık 6.500 çocuk eğitim sistemine dâhil edildi. MEB ile yakın çalışan kuruluş GEM'lere destek veriyor, öğretmen eğitiyor ve Türkçe kurslarını destekliyor. Hem çocuklar hem de öğretmenlere yönelik psikososyal eğitimler veriliyor. Fon sıkıntısı çekmiyor.

Mercy Corps

Türkiye'de faaliyet gösteren ancak Açık Toplum Vakfı ile görüşmeyen kuruluşlardan biri de Mercy Corps. Kuruluş özellikle mülteciler ile buldukları toplumun mensupları arasındaki uyumu artıracak çalışmalar yapıyor. Yerel STK'lar ile de yakın ilişkiler içerisinde.

Anadolu Kültür

Eğitim alanında çalışmalar yapan Anadolu Kültür Suriyeli mülteci çocuklarının Türk eğitim sistemine uyumunu kolaylaştırmayı hedefleyen yeni bir proje geliştirdi. Proje Suriyeli çocukların Türkiye'ye entegrasyonuna destek olmak amacıyla, Suriyeli çocukların kendi kültürlerine dair bilgi ve donanımlarını destekleyecek ve Türkiyeli çocukların aynı sıraları paylaştıkları Suriyeli çocukları yakından tanımalarına vesile olacak araçlar geliştirmeyi amaçlıyor.

Proje kapsamında hem Suriyeli hem de Türkiyeli çocukların kullanabileceği bir eğitim paketinin geliştirilmesi hedefleniyor. Bu paketin içerisinde üç adet iki dilli çocuk kitabı ve iki adet oyun bulunacak. Bu kapsamda öğretmenler ve STK'larla bilgilendirme toplantıları yapılacak, geribildirim

sağlanacak. Paketler devlet okullarına dağıtıldıktan sonra da etkisini anlamak üzere bir rapor hazırlanacak. Buna göre projenin yaygınlaşması gündeme gelecek.

Bunun dışında, 2016-2018 arasında Alman Mercator Vakfı'nın desteği ile bir proje daha yürütülecek. 'Mülteci Krizinde Türkiye Almanya İşbirliği Programı" adlı projeye mültecilerin eğitime katılımları konusunda çalışmalar yapmış Türkiyeli ve Almanyalı kurumlar arasında bir ağ oluşturulması ve deneyimlerin paylaşılması hedefleniyor. Anadolu Kültür, ayrıca 2015 yılında Açık Toplum Vakfı ve Chrest Vakfı'nın desteği ile Ezidi mülteci çocukların eğitim ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan ve öğretmenlerin eğiten bir proje yürüttü. Bu çalışmanın yanı sıra yine 2015 yılında Açık Toplum ortaklığı ile Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına dair kısa bir değerlendirme raporu hazırladı.

Assistance Coordination Unit

Suriyeli bir kuruluş. Özellikle sınır bölgesinde faaller. Suriye muhalefetiyle yakın bağlarından dolayı ağırlıklı olarak Suriye içinde çalışıyorlar. Hâlihazırdaki en büyük projeleri bir milyon dolar bütçeli bir müfredat çalışması. İki milyon yeni ders kitabı basmayı amaçlıyorlar. Bunun yanı sıra GEM'lere malzeme desteği yapıyorlar. İnsani yardımları da sınır boyunda devam ediyor. Bu kuruluş da Açık Toplum Vakfı'nın görüşme taleplerini geri çevirdi.

British Council

British Council'in Açık Toplum Vakfı ile paylaştığı projeler şimdilik tasarım aşamasında. MEB ile işbirliği halinde öğretmen eğitimleri (hem Suriyeli, hem Türk) yapmak istiyorlar. British Council, online eğitim, müfredat, uyum, İngilizce dil eğitimi, psikosoyal destek ve mesleki eğitim alanlarında proje geliştirmeye ya da uygulamaya aday olduğunu ilettiler.

Hayrat Vakfı

Suriyeli çocukların eğitiminde son derece etkin rol alan bir vakıf. Suriye içinde de 26 ofisleri bulunuyor. Suriye'de 3 bin öğrenci okutuyorlar, okul tadil ediyorlar ve din eğitimi veriyorlar. Gaziantep'te 1.300 öğrencili bir tane GEM işletiyorlar. Öğretmen maaşları MEB kontrolünde UNICEF tarafından ödeniyor. Ayrıca Kahramanmaraş'ta iki tane özel okulları var, toplam 750 öğrenci. Yine Kahramanmaraş'ta 100 öğrenciyi üniversiteye hazırlıyorlar. Ayrıca Kahramanmaraş'ta hâlihazırda üniversitede okuttukları 50 öğrenci var. İstanbul'da okulları yok ama Kuran kursları işletiyorlar, 1.500 öğrenci var bu kurslarda. Cilvegözü sınırının Suriye tarafındaki beş çadır kentte de okulları var, çocuklara din eğitimi veriliyor.

Yeni projeler:

- 1) Kahramanmaraş'ta 750 öğrencili Türkiye'nin ilk Suriyelilere özel İmam Hatip Lisesi'ni 2016-2017 yılı için hizmete açacaklar
- 2) İdlib'te (Suriye) bir tane yetimhane ve 300 kız çocuğunun okuyacağı okul açacaklar
- 3) Şanlıurfa'da bir okul (GEM) açmak istiyorlar

Yuva Derneği

Dernek artık korumadan çok eğitim programlarına ağırlık veriyor. 2013'ten bu yana 20 bin kişiye ulaştıklarını söylüyorlar. Dernek iki toplum arasındaki uyumun esas olduğunu savunduğundan hizmet

verdiği yerlerde sadece Suriyelilere değil, Türklere de ulaşmak istiyor. Gaziantep'in Nizip ve Hatay'ın Kırıkhan ilçelerinde dil eğitimlerinin verildiği ve psikososyal destek sağlanan toplum merkezleri var. Nizip'teki Suriye okullarına sağlık bilgisi dersleri veriyorlar. Kırıkhan'daki GEM'lerde okuyanlara da kırtasiye ve giyim desteği sağlıyorlar.

Yeni projeler:

- 1) Suriyeli Mültecilere Destek Merkezi (İstanbul ve Bursa)

Haziran 2016'da açılması planlanan merkezlerde şu çalışmalar yürütülecek:

- Mobil ekipler aracılığıyla 5 bin çocuk ve gence ulaşılması ve Türkiye'deki eğitim sistemine dâhil olmaları yönünde bilgilendirilmeleri ve teşvik edilmeleri,
- Destek sistemleri ile en az bininin eğitime katılmasının veya geri dönmesinin sağlanması,
- 3 bin çocuk ve gence okula destek amaçlı dil eğitimleri ve bilgisayar eğitimleri verilmesi,
- Oluşturulacak çocuk dostu alan ve gençlik merkezi ile en az 4 bin çocuk ve gence psikososyal destek verilmesi,
- En az bin kadına üreme sağlığı, el becerileri gibi eğitimler verilmesi,
- 3 bin yetişkinin dil kursları ve mesleki eğitimden faydalanması,
- Her iki merkezde toplam 10 bin kişinin merkezlerin hizmetlerinden faydalanmış olması

Ancak, Açık Toplum Vakfı'nın da destek verdiği bu projede aksamalar var. UNHCR fonu gelmedi, Halk Eğitim Merkezleri ile protokol imzalanmadı.

Derneğin diğer planları ise şunlar:

- 2) Bir milyon TL bütçeli gençlik merkezi (henüz planlama aşamasında)
- 3) İş Danışmanlık Merkezi (henüz planlama aşamasında)

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

Okul öncesi eğitimiyle ilgili projeleriyle bilinen vakıf Suriyeli çocuklar için de bu yönde projeler geliştirme çabasında. Hazırlık aşamasındaki projeler şunlar:

- 1) İstanbul'un Esenler ilçesinde anasınıfı eğitimi. 120 çocukluk bir pilot uygulama için çalışıyorlar. Yaşlar 5-7 arasında. Birinci sınıfa hazırlık amaçlı ve hiç anaokulu görmemiş çocuklar seçmek istiyorlar. Bu çerçevede öğretmenleri de eğitecekler, on haftalık bir program. Bu yaz başlamak istiyorlar.
- 2) GAP İdaresi-UNICEF öncülüğünde bölge çocukları için yapılacak okula hazırlık kursları programına danışmanlık. Proje hem Türk, hem de Suriyeli çocuklara yönelik.

SON SÖZ...

Hepimiz, İsa'nın yeniden arkadaş edinmesine yardımcı olmalıyız.

İsa İbrahim, 9, Halep: "Okula dönmeyi çok istiyorum çünkü arkadaş edineceğim."

EK-1**GÖRÜŞÜLEN STK, RESMİ KURUM VE DİĞER KURULUŞLAR**

TÜRKİYE	
ADI	WEB SİTESİ
Uluslararası Mavi Hilal Vakfı	https://ibc.org.tr/en/index.php
Hayata Destek Derneği	http://www.hayatadestek.org/tr/
İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM)	http://www.igamder.org/
Bahçeşehir Üniversitesi	http://www.bahcesehir.edu.tr/
İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV)	http://www.ikgv.org/
Anadolu Kültür	www.anadolukultur.org
Maya Vakfı – Project Lift	http://www.project-lift.net/ourteam.html
Mavi Kalem Derneği	http://www.mavikalem.org/
Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği	http://www.sgdd.org.tr/
Hayrat Vakfı	http://hayratvakfi.org/index.php/irtibat/
Yuva Derneği	http://yuva.org.tr/
Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)	http://www.acev.org
Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	http://mirekoc.ku.edu.tr/tr
Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)	http://www.tepav.org.tr/tr/
Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜGO)	http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/
Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	http://www.meb.gov.tr/
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	http://www.goc.gov.tr/main/Tr_1
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	https://www.afad.gov.tr/TR/Index.aspx
Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı	http://www.ytb.gov.tr/
SURİYE	
Suriye Nur Derneği	http://suriyenurdernegi.org.tr/tr/gozlem
Suriye Can Derneği	https://www.facebook.com/Suriye-can-Derne%C4%9Fi-787880237909210/
Sivil ve Sosyal Destekleme Derneği	-
Hayat ve Sur Derneği	-
Suriye Öğretmenler Sendikası	-
ULUSLARARASI	
Save the Children	https://www.savethechildren.net/
İnsan Hakları İzleme Örgütü	https://www.hrw.org/
British Council	http://www.britishcouncil.org.tr/
Uluslararası Af Örgütü	http://www.amnesty.org.tr/
UNICEF	http://www.unicefturk.org/
UNHCR	http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home

Araştırma için temasa geçilen Türkiye merkezli Hamiş Derneği, Suriye Eğitim Derneği, Hüdayi Vakfı, Bülbülzade Vakfı, MazlumDer, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Ensar Vakfı, Eğitim-Bir-Sen, İnsan Hakları Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği ve Kilis Ortak Akıl Platformu görüşme taleplerimize cevap vermedi ya da görüşmeyi kabul etmedi. Suriyeli mültecilerle ilgili çalışmalar yapan Assistance Coordination Unit, International Medical Corps, Concern Worldwide, GOAL, CARE ve Mercy Corps gibi uluslararası yardım kuruluşları da görüşme isteklerini geri çevirdi.

EK-2

ARAŞTIRMA, RAPOR VE RESMİ BELGELER

- 1) The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children, Selçuk R. Şirin ve Lauren Rogers-Şirin, Migration Policy Institute (MPI) Ekim, 2015<http://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/FCD-Sirin-Rogers-FINAL.pdf>
- 2) Suriye Krizi: Aylık İnsani Durum Raporu, UNICEF, Mayıs 2014http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrk%C3%A7e_Versiyon_Syria_Crisis_Humanitarian_Situation_Report%20v2.pdf
- 3) Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar, UNICEF, Eylül, 2015http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf
- 4) Small Hands, Heavy Burden: How the Syria Conflict is Driving More Children into the Workforce, Save the Children, Temmuz, 2015https://www.savethechildren.net/sites/default/files/SCIUnicefChildLabourReport_July2015.pdf
- 5) Suriye Krizi: Aylık İnsani Durum Raporu (Haziran-Temmuz 2014), UNICEF, Temmuz, 2014http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrk%C3%A7e_Versiyon_Syria_Regional_Crisis_Humanitarian_Situation_Report.pdf
- 6) Suriye Krizi: Aylık İnsani Durum Raporu (Ağustos-Eylül 2014), UNICEF, Eylül, 2014<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Suriye%20Krizi%20Ayl%C4%B1k%20%C4%B0nsani%20Durum%20Raporu%2016%20A%C4%9EUSTOS%20-%2015%20EYL%C3%9CL%202014.pdf>
- 7) Suriye Krizi: Aylık İnsani Durum Raporu (Eylül-Ekim 2014), UNICEF, Ekim, 2014<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Suriye%20Krizi%20Ayl%C4%B1k%20%C4%B0nsani%20Durum%20Raporu%20-%2016%20EYL%C3%9CL%20-%2013%20EK%C4%B0M%202014.pdf>
- 8) Suriye Krizi: Aylık İnsani Durum Raporu (Ekim-Kasım 2014), UNICEF, Kasım, 2014<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Suriye%20Krizi%20Ayl%C4%B1k%20%C4%B0nsani%20Durum%20Raporu%2014%20EK%C4%B0M%20-%2012%20KASIM%202014.pdf>
- 9) Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar, UNICEF, Şubat, 2016http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016_2.pdf
- 10) B1 seviyesinde Türkçe Öğrenen Suriyeli Öğrencilerin Sesli Okuma Becerileriyle ilgili Tespitler, Metin Demirci, Turkish Studies, 2015http://www.turkishstudies.net/Makaleler/92020554_17DemirciMetin-egt_S-333-358.pdf
- 11) Türkiye'deki Suriyeli Akademisyen ve Eğitimcilerin Görüşlerine Göre Suriye'deki Çatışmaların Suriyelilerin Eğitim Sürecine Yansımaları, Ali Rıza Seydi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Aralık, 2013http://sablun.sdu.edu.tr/dergi/sosbilder/dosyalar/30/30_13.pdf

- 12) Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İçin Hatay'daki Eğitim Merkezlerinin İhtiyaç Tespiti, Brittany Meredith ve Işık Oğuzertem, Save the Children, Ekim, 2015 https://www.savethechildren.net/sites/default/files/libraries/TEC%20Report%20Assessment%20TR%20FINAL_0.pdf
- 13) Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), Kasım, 2013 <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf>
- 14) Bekleme Odasından Oturma Odasına: Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme, Zümray Kutlu, Açık Toplum Vakfı, Haziran, 2015 <http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/medya/02062015beklemeodasi.pdf>
- 15) Trafficking in Persons Report, U.S. Department of State, Temmuz, 2015 <http://www.state.gov/documents/organization/245365.pdf>
- 16) Kayıp Bir Nesil Olmalarını Önlemek, "Geleceğimi Hayal Etmeye Çalıştığımda Hiçbir Şey Göremiyorum": Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller, Human Rights Watch, Kasım, 2015 https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115_reportcover_web.pdf
- 17) Legal Framework for Syrian refugees in Turkey, UNHCR, Ocak, 2015 http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/frequently_asked_questions.pdf
- 18) Law on Foreigners and International Protection, T.C. İçişleri Bakanlığı, Nisan, 2014 http://www.goc.gov.tr/files/files/eng_minikanun_5_son.pdf
- 19) Failing Syria: Assessing the Impact of UN Security Council resolutions in Protecting and Assisting Civilians in Syria, Save the Children, Mart, 2015 http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/FAILINGSYRIA_REPORT_MARCH2015.PDF
- 20) Futures Under Threat: The Impact of the Education Crisis on Syria's Children, Save the Children, Eylül, 2014 http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/FUTURES_UNDER_THREAT.PDF
- 21) A Devastating Toll: The Impact of Three Years of War on the Health of Syria's Children, Save the Children, Mart, 2014 http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/SAVE_THE_CHILDREN_A_DEVASTATING_TOLL.PDF
- 22) Childhood Under Fire: The Impact of Two Years of Conflict in Syria, Save the Children, Mart, 2013 <http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/SYRIA-CHILDHOOD-UNDER-FIRE-REPORT-2013.PDF>
- 23) Save the Children Scales up Response in Education and Child Protection in Syrian Conflict, Save the Children, Mart, 2015 http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/SYRIA_FACTSHEET.PDF
- 24) Attack on Education: The Impact of Conflict and Grave Violations on Children's Future, Save the Children, Temmuz, 2015 http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9def2ebe-10ae-432c-9bd0-df91d2eba74a%7D/ATTACKS_ON_EDUCATION_FINAL.PDF
- 25) The Boat is Safe and Other Lies: Why Syrian Families are Risking Everything to reach Europe, Save the Children, Haziran, 2014 <http://www.savethechildren.org/atf/cf/%7B9DEF2EBE-10AE-432C-9BD0-DF91D2EBA74A%7D/THE%20BOAT%20IS%20SAFE%20AND%20OTHER%20LIES%20-SAVE%20THE%20CHILDREN.PDF>

- 26) Suriyeli Mülteci Çocuklar Saha Araştırması, Serap Özer ve Selçuk Şirin, Bahçeşehir Üniversitesi, Kasım, 2012http://content.bahcesehir.edu.tr/public/files/files/BAUSuriye_23_11_2012.pdf
- 27) Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Saha Araştırması Sonuçları, Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD), Aralık, 2013 https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdfhttps://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey-2013_print_12.11.2013_eng.pdf
- 28) Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar, Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD), 2014<https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/80-20140529154110-turkiye'deki-suriyeli-kadinlar,-2014.pdf>
- 29) World Report 2016, Human Rights Watch, 2016 https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/wr2016_web.pdf
- 30) Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Murat Erdoğan, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO), Kasım, 2014<http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/HUGO-RAPOR-TurkiyedekiSuriyeliler.pdf>
- 31) İHH Suriye Faaliyet Raporu, İnsani Yardım Vakfı (İHH) İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Haziran, 2014http://www.ihh.org.tr/fotograf/yayinlar/dokumanlar/2014_suriye_raporu.pdf
- 32) Suriye Raporu, Türkiye Diyanet Vakfı, Kasım, 2014http://www.diyanetvakfi.org.tr/Media/files/raporlar/TDV_Suriye_Raporu.pdf
- 33) Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Oytun Orhan ve Sabiha Senyücel Gündoğar, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV), Ocak, 2015http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf
- 34) Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Sıkça Sorulan Sorular, UNHCR, Ocak, 2015http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf
- 35) Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar Raporu, İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), Nisan, 2014<http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/m/a/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin-siginmacilar-raporu.pdf>
- 36) Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınava, Kemal Kirişçi, Brookings Enstitüsü ve USAK, Haziran, 2014<http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2014/05/12%20turkey%20syan%20refugees%20kirisci/syrian%20refugees%20and%20turkeys%20challenges%20kirisci%20turkish.pdf>
- 37) Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going Beyond Hospitality, Kemal Kirişçi, Brookings Institution, Mayıs, 2014<http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2014/05/12-turkey-syrian-refugees-kirisci/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-may-14-2014.pdf>
- 38) Türkiye Ülke Raporu, UNESCO, Mart, 2012<http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/turkey-oosci-report-2012-tk.pdf>
- 39) Asylum Information Database Country Report: Turkey, European Council on Refugees and Exiles (ECRE), Aralık, 2015http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_tr_update.i.pdf
- 40) Manage the Refugee Crises State of Play, European Commission, Şubat, 2016<http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda->

- [migration/proposal-implementation-package/docs/managing_the_refugee_crisis_state_of_play_20160210_annex_02_en.pdf](#)
- 41) Progress Report on the Implementation of the Hotspots in Greece, European Commission, Aralık, 2015 http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/securing-eu-borders/legal-documents/docs/communication_-_progress_report_on_the_implementation_of_the_hotspots_in_greece_en.pdf
  - 42) ECRE Fears Human Rights Being Left Behind in the Rush to an EU-Turkey Deal, European Council on Refugees and Exiles (ECRE), Aralık, 2015 <http://ecre.org/component/content/article/70-weekly-bulletin-articles/1298-ecre-fears-human-rights-being-left-behind-in-the-rush-to-an-eu-turkey.html>
  - 43) Women Refugees and Asylum Seekers in the EU, European Parliament, Mart, 2016 [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/576008/IPOL_BRI\(2016\)576008_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/576008/IPOL_BRI(2016)576008_EN.pdf)
  - 44) Female Refugees and Asylum Seekers: The Issue of Integration, Silvia Sansonetti, European Parliament, Şubat, 2016 [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556929/IPOL_STU\(2016\)556929_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556929/IPOL_STU(2016)556929_EN.pdf)
  - 45) Migrants in the Mediterranean: Protecting Human Rights, European Parliament, Ekim, 2015 [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556929/IPOL_STU\(2016\)556929_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556929/IPOL_STU(2016)556929_EN.pdf)
  - 46) Amnesty International Report 2015: The State of the World's Human Rights, Amnesty International, Şubat, 2016 http://www.amnesty.eu/content/assets/Docs_2016/ReportsBriefings/air201516-english.pdf
  - 47) Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead, Ahmet İçduygu, Migration Policy Institute (MPI), Nisan, 2015 <file:///D:/Users/suuser/Desktop/TCM-Protection-Syria.pdf>
  - 48) Not Likely to go Home: Syrian Refugees and the Challenges to Turkey and the International Community, Kemal Kirişçi ve Elizabeth Ferris, Brookings Institution, Eylül, 2015 <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2015/09/syrian-refugee-international-challenges-ferris-kirischi/turkey-policy-paper-web.pdf>
  - 49) Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler, Amnesty International Kasım, 2014 <https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/017/2014/tr/>
  - 50) Implications of the New Turkish Law on Foreigners and International Protection, Meltem İneli Ciğer, Oxford Monitor of Forced Migration, Aralık, 2014 <http://oxmofm.com/wp-content/uploads/2015/01/OxMo-Vol-4-No-2-Ineli-Ciger.pdf>
  - 51) Suriyeli Mülteci Çocuklar ve Vatansızlık Riski: Bulanık Mekanlarda Gölgede Kalanlar, Yeşim Mutlu, Emrah Kırmısoy ve Şahin Antakyalıoğlu, Gündem Çocuk Derneği, Mart, 2016 <http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/kitaplar/Suriyeli-Multeci-Cocuklar-Ve-Vatansizlik-Riski-Raporu.pdf>
  - 52) Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Vatansızlık Riski: Politika Belgesi Yeşim Mutlu, Emrah Kırmısoy ve Şahin Antakyalıoğlu, Gündem Çocuk Derneği, Mart, 2016 <http://www.gundemcocuk.org/wp-content/uploads/2016/03/SuriyeliCocuklarVatansizlikRiski.pdf>
  - 53) Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 BM Sözleşmesi, <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/cenevre-1951.pdf>

- 54) Mültecilerin Hakları ve Türkiye ile AB'nin Yapması Gerekenler, Metin Çorabatır, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015c/metin1multeciyapger.pdf>
- 55) Terminology Makes Changes in the Life of Refugees, Metin Çorabatır, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM) <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015c/metin2terminology.pdf>
- 56) Syrian Refugees in Turkey, Şenay Özden, Migration Policy Centre (MPC) Mayıs, 2013 <http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/MPC-RR-2013-05.pdf>
- 57) Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları, Müberra Nur Emin, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), 2016 http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf
- 58) Partnering for a Better Future: Ensuring Educational Opportunity for All Syrian Refugees, Children and Youth in Turkey, Their World, Eylül, 2015 http://www.aworldatschool.org/page/-/uploads/Reports/Theirworld%20-%20Educational%20Opportunity%20for%20Syrian%20Children%20and%20Youth%20in%20Turkey%202015_09_10%20Release.pdf?nocdn=1
- 59) T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Plan Hazırlık Programı, Fatih İşlek, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Eylül, 2013 http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/20035209_meb_20152019_stratejik_plan_hazirlik_programi.pdf
- 60) Geçici Koruma Yönetmeliği <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>
- 61) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>
- 62) Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20168375&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ge%C3%A7ici%20koruma>
- 63) 2014 Syria Regional Response Plan Strategic Overview, UNHCR, Aralık, 2013 <http://www.unhcr.org/syriarrp6/>
- 64) 2015 Syria Response Plan: Syrian Arab Republic, United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), Aralık, 2014 <http://www.unocha.org/syria>

EK-3
AÇIK TOPLUM VAKFI AĞI EĞİTİM DESTEK PROGRAMI LİTERATÜR
TARAMASI

- Allport, G. W. (1954), *the Nature of Prejudice*, Cambridge, MA: Perseus Books
- Bartlett, L. (2015), *Access and Quality of Education for International Migrant Children*, Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2015, Paris: UNESCO
- Bennett, C. (2001), *Genres of Research in Multicultural Education*, Review of Educational Research
- Böhm, J. Stütz, R. (Eds.), (2016), *Pädagogische Vielfalt: Aspekte Internationaler Pädagogischer Praxen*, Bielefeld
- Brind, T., Harper, C. and Moore, K. (2008), *Education for Migrant, Minority and Marginalised Children in Europe*, Open Society Institute's Education Support Programme
- Bundesministerium für Bildung und Frauen (2015), *Flüchtlingskinder und Jugendliche an Österreichischen Schulen*, Wien: Bundesministerium für Bildung und Frauen
- Christensen, G. & Stanat, P. (2007), *Language Policies and Practices for Helping Immigrants and Second-generation Students Succeed*, Migration Policy Institute, Daiute, C. & Kovacs Cerovic., T (2016)
- Duvnjak, N., Mihajlović, M., Skarep, A., Stojanović, J., & Trikić, Z. (2010), *Roma Pedagogic Assistants as Agents of Change: The Importance and Meaning of their Role, Fields of Activity and Influence on the Changes in Schools and in the Roma Community*, Belgrade: OSCE Mission to Serbia
- Essomba, M. A. (2014), *Enhancing EU Education Policy: Building a Framework to Help Young People of Immigrant Background Succeed*, Brussels: Migration Policy Institute Europe and SIRIUS Policy Network on the Education of Children and Youngsters with Migrant Background
- Eurydice, (2009), *Integrating Immigrant Children into Schools in Europe*, Eurydice Network
- Eurydice, Eurostat (2012), *Key Data on Teaching Languages at School in Europe*, Brussels: EACEA
- Hattie, J., (2003), *Teachers Make a Difference: What is the Research Evidence?* Australian Council for Educational Research, Annual Conference on Building Teacher Quality
- INEE (2004, 2010), *Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery*, INEE
- Kia-Keating, M., & Ellis, B. (2007), *Belonging and Connection to School in Resettlement: Young Refugees, School Belonging and Psychosocial Adjustment*, Clinical Child Psychology & Psychiatry
- Kovac Cerovic, T & Orlandic Luksic, T (2015). *Guidebook for Desegregation of Roma Schools in Serbia*, UNICEF Serbia office, internal material
- Mikuš Kos, A. & Huzejrović, V. (2003), *Volunteers as Helpers in War-related Distress Intervention*
- NESSÉ, (2008), *Education and Migration, Strategies for Integrating Migrant Children in European Schools and Societies: A Synthesis of Research Findings for Policy-makers*, European Commission

- Nusche, D. (2009), *What Works in Migrant Education? A Review of Evidence and Policy Options*, OECD Education Working Papers, No. 22, OECD Publishing
- OECD, (2009a), *OECD Thematic Review on Migrant Education, Country Background, Report for the Netherlands*, OECD Publishing
- OECD, (2009b), *OECD Thematic Review on Migrant Education, Country Background, Report for Austria*, OECD Publishing
- OECD, (2012), *Untapped Skills: Realising the Potential of Immigrant Students*, OECD publishing.
- OECD, (2013), *PISA 2012 Results: What Makes School Successful (Volume IV): Resources, Policies and Practices*, PISA, OECD publishing, Paris.
- OECD, (2015a), *Education Policy Outlook 2015*, OECD Publishing
- OECD, (2015b), *Immigrant Students at School: Easing the Journey towards Integration*, OECD Publishing
- OECD, (2015c), *Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling in*, OECD Publishing.
- OECD, (2016), *Low-Performing Students: Why They Fall Behind and How to Help Them Succeed*, PISA, OECD Publishing, Paris
- ROCA (2010), *finding the Right Time and Place: Exploring Post-compulsory Education and Training Pathways for Young People from Refugee Backgrounds in NSW*, Refugee Council of Australia
- Roma Education Fund, (2015), *Making Desegregation Work: A Desegregation Toolkit*, Roma Education Fund
- Sacramento, R. B. (2015), *Migrant Education and Community Inclusion: Examples of Good Practice*, Migration Policy Institute Europe and SIRIUS Policy Network
- UNHCR (2012), *Education Strategy 2012-2016*
- UNHCR (2015), *Education: Issue Brief 1-6*
- Vlajković, J., Srna, J., Kondić, K. Popović, M. (2000), *Psihologija izbeglištva (Psychology of Refugee Status)*, Beograd: IP Žarko Albulj
- Wells, A.S., Fox, L. & Cordova-Cobo, D., (2016), *How Racially Diverse Schools and Classrooms can Benefit all Students*, Teachers College